

Saltfjellet-Svartisen
nasjonalpark

Midtre Nordland
nasjonalparkstyre

Besøksstrategi

Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark - *med omkringliggende verneområder*

Blakkådalen
naturreservat

Dypen
naturreservat

Semska-Stødi
naturreservat

Gåsvatnan
landskapsvernområde

Saltfjellet
landskapsvernområde

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	3
1.1 Formål	4
1.2 Rammeverket	5
1.2.1 Verneformål	5
1.2.2 Forvaltningsplan	6
1.2.3 Arbeidet med besøksstrategien	7
1.3 Merkevarerstrategi - Norges nasjonalparker	8
1.3.1 Innfallsporter	8
1.3.2 Kommersielt merke – Norges nasjonalparker	9
2. Kunnskapsgrunnlaget	9
2.1 Beskrivelse av verneområdene	10
2.2 Kunnskap om verneverdier	15
2.2.1 Dyrelivet	17
2.2.2 Vegetasjon og slitasje	20
2.2.3 Kulturminner	21
2.3 Kunnskap om friluftsliv	22
2.3.1 Ferdelsregistreringer	27
2.3.2 Åpne-/ utleiehytter for allmennheten	30
2.2.3 Brukerundersøkelse	33
2.3.4 Organisert friluftsliv	35
2.4 Kunnskap om reiseliv	37
2.4.1 Nasjonal reiselivsstrategi 2030	37
2.4.2 Stortingsmelding 19 (2016-2017) – Opplev Norge – Unikt og eventyrlig ..	38
2.4.3 Reiselivsstrategi Nordland	38
2.4.4 Reiselivsstrategi Salten	39
2.4.5 Reisemålet Nord-Helgeland	39
2.4.6 Nøkkeltall for turisme i Salten	40
2.4.7 Reiselivet rundt Saltfjellet	41
2.5 Kunnskap om nåværende bruk	42
2.5.1 Reindrift	42
2.5.2 Landbruk	46
2.5.3 Fiske	46
2.5.4 Skogbruk	46
2.5.5 Lokal bruk	46
2.6 Sammenstilling av kunnskapsgrunnlaget	47

3. Mål og strategiske grep	47
3.1 Mål for besøksforvaltningen	47
3.2 Strategiske grep	48
3.2.1 Kanalisere ferdsel	48
3.2.2 Innfallsporter	52
3.2.3 Besøkssenter nasjonalpark Nordland	54
3.2.4 Polarsirkelen	55
3.2.5 Vinterbruk	57
3.2.6 Kommersiell bruk	61
4. Tiltak	62

1. Innledning

I september 2015 startet Midtre Nordland nasjonalparkstyre arbeidet med å utforme besøksstrategier for nasjonalparkene: Rago, Sjunghatten, Junkerdal, Saltfjellet-Svartisen og Láhko. Besøksstrategi er en plan for hvordan forvaltningsmyndigheten vil gjennomføre besøksforvaltning for verneområdet. Besøksstrategien skal som utgangspunkt være et vedlegg til forvaltningsplan.

Klima- og miljødepartementet vedtok i oktober 2020 en ny verneplan for verneområdene på Saltfjellet. Siden arbeidet med besøksstrategien allerede var påbegynt, vedtok Midtre Nordland nasjonalparkstyre at denne jobben skulle ferdigstilles før man tok fatt på en ny forvaltningsplan. Dette ble gjort i samråd med Miljødirektoratet. Den første versjonen av besøksstrategien vil i all hovedsak ta for seg etablerte aktiviteter og turruter, innfallsporter som i dag er i bruk, der det er stort behov for en forankring i en besøksstrategi. Når besøksstrategien er faglig godkjent av Miljødirektoratet vil arbeidet med forvaltningsplan starte opp, og vi vil i større grad fokusere på fremtidig bruk av områdene.

Som en del av besøksstrategien skal det utarbeides en tiltaksplan. Denne tiltaksplanen kan rulleres årlig, men tiltakene skal være innenfor de rammene som er satt i strategien.

Definisjon på besøksforvaltning:

- Å legge til rette for å styre bruken av et verneområde slik at opplevelsen for de besøkende og den lokale verdiskapinga blir størst mulig, forståelsen for vernet økes og verneverdiene ivaretas.

Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark er omkranset av tre landskapsvernområder Gåsvatnan, Saltfjellet og Nattmoråga, og fire naturreservat Semska-Stødi, Dypen, Blakkådalen og Fisktjønna. I tillegg overlapper Nordfjorden marine verneområde med nasjonalparken innerst i fjorden med samme navn.

Forvaltningsansvaret for Fisktjønna naturreservat er lagt til Statsforvalteren i Nordland, og inngår derfor ikke i denne besøksstrategien.

1.1 Formål

Formålet med besøksstrategien er å øke kvaliteten på besøksforvaltninga i verneområdene på Saltfjellet. Besøksstrategien skal vise hvilke tiltak som skal gjennomføres for å oppnå en best mulig besøksforvaltning. Slike tiltak kan være: informasjon, fysisk tilrettelegging, sonering, oppsyn, overvåking og kartlegginger. Et annet formål er å bidra til å redusere interessekonflikt mellom næring- og friluftsimteresser i og rundt nasjonalparken.

Nasjonalparkstyrets primære oppgave er å forvalte de vernede områdene i samsvar med internasjonale forpliktelser, gjeldende lovverk og intensjoner med lokal forvaltning. Den viktigste oppgaven er å ivareta naturverdiene på kort og lang sikt.

Nasjonalparkstyret har også en viktig rolle som tilrettelegger for verdiskaping og opplevelser for besøkende. Det er likevel et viktig prinsipp i arbeidet med besøksstrategier at dersom det er motstridende målsetting mellom ivaretagelse av verneverdier, tilrettelegging for besøkende og lokal verdiskaping, skal verneverdiene tillegges størst vekt.

Innenfor disse rammene skal nasjonalparkstyret bedrive besøksforvaltning – hvordan ønsker man å ta imot besøkende i nasjonalparken?

Den nye merkevarestrategien for Norges nasjonalparker legger føringer for hvordan vi skal kommunisere om verneområdene, og hvordan aktørene under merket skal ta en aktiv rolle i å gi besøkende i verneområdene gode opplevelser av høy kvalitet.

Aktørene skal også legge til rette for økt verdiskaping, samtidig som naturen ivaretas. Besøksstrategier er en del av forvaltningas arbeid med å implementere den nye merkevaren.

Figur 1 Den smale sti i Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark. Foto: Inge S. Ingvaldsen

1.2 Rammeverket

1.2.1 Verneformål

Verneformålet er den viktigste peilestaven for hvordan verneområder skal forvaltes.

Dette beskriver hele intensjonen med å etablere verneområder, og nasjonalparkstyres hovedoppgave er å ivareta disse. Derfor er også det å ta vare på de verdiene som var formålet med å opprette vern, det viktigste målet med besøksstrategien.

Det er ni sammenhengende verneområder på Saltfjellet: Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark, Gåsvatnan, Saltfjellet, Nattmoråga landskapsvernområder, Dypen, Semska-Stødi, Blakkådalen, Fisktjønna naturreservater og Nordfjorden marine verneområde.

Formålet med Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark er å bevare et stort og sammenhengende naturområde med særegne og representative økosystemer og landskap, og som er uten tyngre naturinngrep.

Formålet er videre å ta vare på:

- a) et tilnærmet intakt høyfjellsøkosystem med det naturlige naturmangfoldet, herunder arter, bestander, naturtyper, landskap og geologi
- b) variasjonsbredden av naturtyper og landskap med nord-sørgrensen for en rekke arter
- c) et viktig økologisk funksjonsområde for fjellrev
- d) et variert og storslått landskap
- e) et av Norges største isbremmassiver, Svartisen, med avsmeltningsområder og glasiale løsmasseavsetninger
- f) deler av kjerneområdet for norske grotte- og karstforekomster med, med Pikhågan, Jordtullasystemet, Marmorslottet og Jarbrudalen med Russåga, Norges største uregulerte underjordiske elv
- g) de viktige våtmarksområdene Krukkimyrene og Riebbievaggi
- h) et referanseområde for å følge utviklingen i naturen.

I tillegg skal forskriften sammen med forskriftene om Gåsvatnan, Saltfjellet og Nattmoråga landskapsvernområder og Blakkådalen, Dypen, Fisktjønna og Semska-Stødi naturreservater bidra til å bevare et sammenhengende naturområde som også inneholder mange samiske og andre kulturminner.

Forskriften skal gi allmennheten anledning til å oppleve naturen uforstyrret gjennom naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

Formålet omfatter også bevaring av det samiske naturgrunnlaget.

Øvrige verneformål og verneforskrifter ligger tilgjengelig på lovdata.no.

1.2.2 Forvaltningsplan

Eksisterende forvaltningsplan for verneområdene på Saltfjellet ble ferdigstilt 31. desember 1990. Forvaltningsplanen konkretiserer og utdyper verneforskrifta og legger føringer for hva slags utfall ulike typer saker vil få.

Gjeldende forvaltningsplan er utdatert, særlig når det kommer til besøksforvaltning og bruken av området. Blant annet legger den opp til en streng sonering som ikke samsvarer med viktige leveområder for verneverdige planter og dyr, blant annet kalvingsområder for reindrift. Soneringa er lagt opp etter bruken av verneområdene på vernetidspunktet. Når bruken av områdene rundt nasjonalparken endret seg, har denne formen for sonering vært både uhensiktsmessig og vanskelig å forsvare.

Besøksstrategien vil trekke opp noen linjer for ny sonering, eller områder som skal være lite tilgjengelig for besøkende. Arbeidet med ny forvaltningsplan starter opp når nasjonalparkstyret har sendt besøksstrategien til endelig godkjenning.

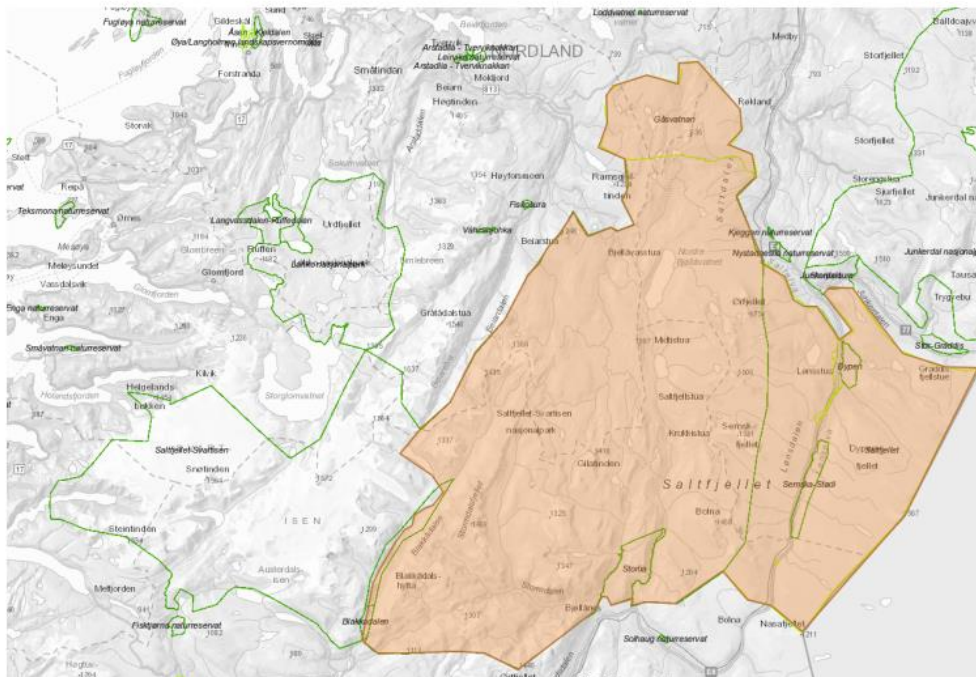

Figur 2 Rein i Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark. Foto: Johan Rova

1.2.3 Arbeidet med besøksstrategien

Allerede i 2017 ble det vedtatt en plan for hvordan arbeidet med besøksstrategien for verneområdene på Saltfjellet skulle gjennomføres. Fremdriftsplanen beskriver organiseringen av «prosjektet». Prosjekteier og styringsgruppe er Midtre Nordland nasjonalparkstyre, og ledes av nasjonalparkforvalter. Det skal også oppnevnes en referansegruppe som skal gi innspill og bidra til faglig lokal forvaltning

På grunn av størrelsen på prosjektet fant prosjekteier og prosjektleder det hensiktsmessig å dele området i to referansegrupper. En for den vestlige delen av nasjonalparken og en for den østlige delen.

Figur 3 Det ble delt inn i to referansegrupper. Oransje område viser fokusområdet for referansegruppa i øst. Vest for Beiarn og Blakkådalen var fokusområdet for referansegruppe i vest.

Referansegruppe øst var satt sammen av:

Rana, Beiarn, Saltdal og Bodø kommuner, Bodø & omegn turistforening, Statskog SF, Nordland bondelag, Polarsirkelen friluftsråd, Saltfjellet reinbeitedistrikt, Polarsirkelen turlag, Besøkssenter nasjonalpark Nordland og Forum for natur og friluftsliv.

Referansegruppa i vest var satt sammen av:

Meløy, Rana og Rødøy kommuner, Statskog SF, Bodø & omegn turistforening, Forum for natur og friluftsliv, Besøkssenter nasjonalpark Nordland, Salten friluftsråd, Hestmannen-Strandtinden reinbeitedistrikt, Saltfjellet reinbeitedistrikt og Beyond Limits.

Referansegruppene hadde oppstartsmøter desember 2019, som formelt startet prosessen med besøksstrategi. I 2020 var det flere permisjoner og vakanser i sekretariatet, kombinert med koronarestriksjoner, så fremdriften bremsset opp. I oktober 2020 kom det nye forskrifter for verneområdene på Saltfjellet, og det måtte avklares hvor vidt det skulle jobbes videre med besøksstrategi. Prosjektleder jobbet i

2021 med et utkast, som ble presentert på referansegruppemøter 16. og 17. desember 2021. Dette har blitt gjennomarbeidet og nå sendt til referansegruppene til en ny gjennomlesing før det sendes til faglig godkjenning.

Utkast til besøksstrategi ble gjennomgått og godkjent i referansegruppene 5. september 2021, og utkastet blir lagt frem for Midtre Nordland nasjonalparkstyre 20. september.

1.3 Merkevarerstrategi - Norges nasjonalparker

Merkevarerstrategien for Norges nasjonalparker er en felles overordnet strategi, og visuell identitet for alle nasjonalparker, sentrer og øvrige verneområder. Merket er en invitasjon til besøk med slagordet «velkommen inn», og aktørene under merket er vertskap for naturopplevelser. Merkevarerstrategien for Norges nasjonalparker legger føringer for den visuelle utformingen av for eksempel skilt og tavler, og stiller også kvalitetskrav til funksjonalitet, design og varighet til innretninger og infrastruktur som møter den besøkende. Det er et mål at den besøkende, uavhengig av hvilken nasjonalpark eller verneområde som besøkes, på samme måte skal ønskes velkommen, og få en sterk opplevelse av verneområdets kvalitet og verneverdi.

Målsetningen med det nye merket er å bedre opplevelsen for de besøkende, bedre vernet og gi større verdiskaping lokalt. Prinsippet er at verneområder som tåler mye besøk kan ta ut full effekt av merket gjennom maksimal eksponering, mens mer sårbare verneområder tar ut en mindre effekt gjennom mer forsiktig eksponering. Effekten styres gjennom graden av eksponering på nettsider, skilting, infrastruktur, etablering av utkikkspunkt (eller ikke), markedsføring og redaksjonell omtale.

Det nye merket skal først og fremst henvende seg til dem som i liten grad bruker eller besøker vernede områder - besøkssenter, nasjonalparklandsbyer- og kommuner. Denne gruppen omfatter turister fra inn- og utland, lokale barnehager og skoler, tilfeldig forbigående og den delen av lokalbefolkningen som ikke besøker verneområdene på eget initiativ.

1.3.1 Innfallsporter

I Miljødirektoratets veileder «innfallsporter» defineres innfallsport som «*summen av utendørs tilrettelegging som møter og kanaliserer besøkende fram til en opplevelse av hele eller deler av verneområdet.*» En innfallsport kan ha en eller flere funksjon(er), som gjerne kan deles inn i tre overordnede kategorier: *utkikkspunkt, startpunkt og informasjonspunkt.* (Miljødirektoratet 2015)

1. Informasjonspunkt

- Etableres på steder hvor det er naturlig å stanse
- Skal formidle helhetlig utendørs-informasjon om nasjonalparken
- Samlokalisering av annen tilrettelegging/virksomhet bør prioriteres
- Omfang og innhold avpasses til stedet og formålet i besøksstrategien

2. Startpunkt

- Tilbud til besøkende som skal legge ut på vandring

- Etableres i tilknytning til etablerte turstier, som er identifisert som prioriterte i besøksstrategien
- Informasjon til turgåeren
- Tilrettelegges slik at langtidsparkering ikke skaper problemer

3. Utkikkspunkt, som skal tjene følgende formål:

- et tydelig utkikkspunkt å sende besøkende til
- et sted å søke informasjon om nasjonalparken
- en universelt utformet gangsti for besøkende med bevegelsesutfordringer
- et sted å oppleve nasjonalparken fra
- et utvalgt område som tåler økt besøk
- et kommunikasjonspunkt for å formidle verneverdiene og for å formidle hvordan besøkende kan ta del i vernet

1.3.2 Kommersielt merke – Norges nasjonalparker

Merkevaren Norges nasjonalparken åpner opp for at virksomheter med geografisk tilhørighet til en nasjonalpark kan søke om tillatelse til å benytte et spesiallaget merke for denne merkevaren sammen med logo for egen virksomhet i markedsføring av et produkt, tjeneste eller aktivitet. Det er laget egne merker for formålet (kommersielt merke) og det er nasjonalparkstyret som behandler søknaden og gir tillatelse. Bruk av kommersielt merke krever at nasjonalparken har en godkjent besøksstrategi. Merket er utviklet for å gi en mulighet til å markedsføre en bedrift, aktivitet eller produkt i relasjon til Norges nasjonalparker. Merket er ikke et kvalitetsstempel, og representerer ikke en godkjenning, noen form for finansiering eller annen støtte fra nasjonalparken. I seg selv ligger det en kvalitet i å ligge i nærheten av en nasjonalpark, og intensjonen med merket er at de lokale bedriftene skal kunne nyte godt av dette.

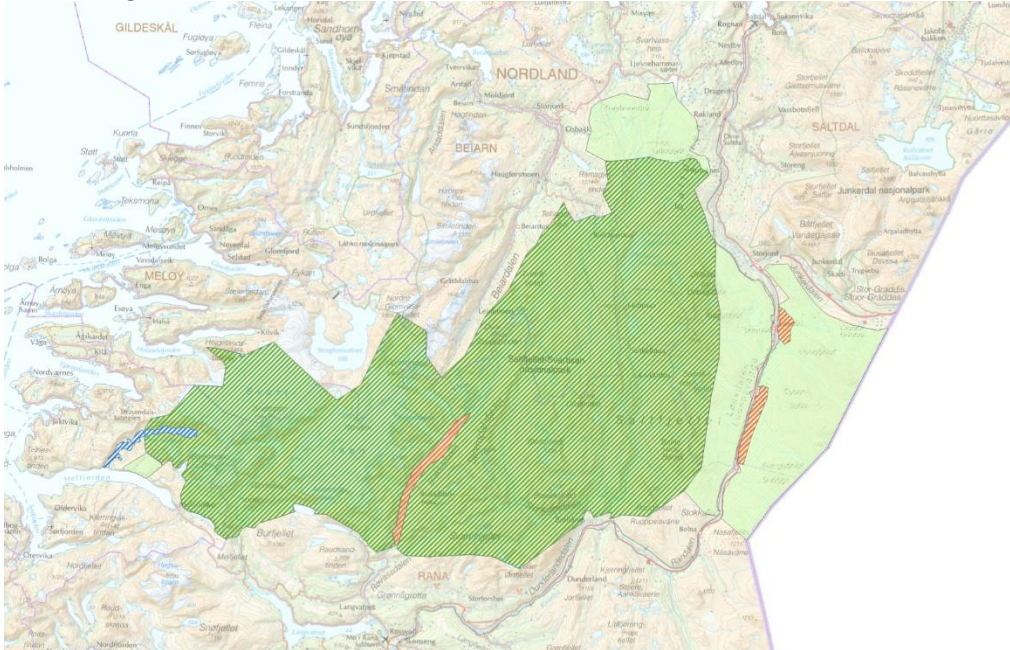
2. Kunnskapsgrunnlaget

Kunnskap om verneverdier, reiseliv og nåværende / tradisjonell bruk er nødvendig for å få en godt forankret besøksstrategi. I forbindelse med revisjon og utvidelse av verneforskrift ble det gjennomført en rekke kartlegginger, særlig i utvidelsesområdene i Rana og Rødøy. Det foreligger mye kunnskap etter mange års bruk.

En sammenstilling av eksisterende kunnskap vil gi et godt grunnlag for å utarbeide en første versjon av besøksstrategien. Det bør likevel legges opp til at det som tiltak bør hentes inn ytterligere kunnskap.

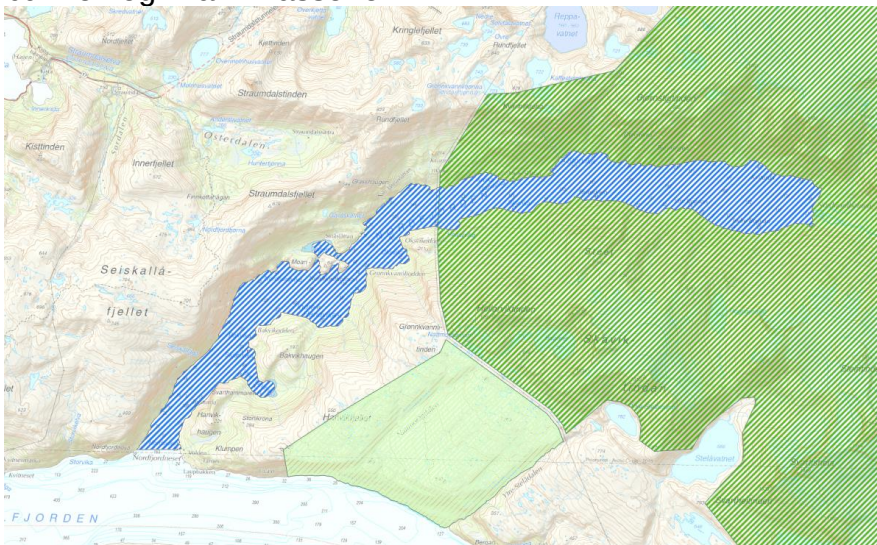
2.1 Beskrivelse av verneområdene

Verneområdene på Saltfjellet dekker et areal på 2887 km². Dette er den eneste plassen i Norge med sammenhengende vern på tvers av hele landet, fra kyst til svenskegrensa.

Figur 4 Kart over verneområdene på Saltfjellet som inngår i besøksstrategien. Mørkt grønt: Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark, lys grønn: landskapsvernområder, rødt: naturreservat, blått: marint verneområde.

Ytterst i vest ligger Nordfjorden marine verneområde i Rødøy kommune. Det marine verneområdet strekker seg inn i Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark. Nordfjorden er en lang, smal, dyp fjord, omkranset av et alpint landskap, med spesielle miljøforhold, som påvirkes bl.a. av et terskebasseng og smeltevann fra bre, og dyrelivet på bunnen og i vannmassene.

Figur 5 Nordfjorden marine verneområde (blått) ligger delvis inni og utenfor Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark. Rett sør for Nordfjorden ligger Nattmoråga landskapsvernområde (lys grønn).

Sørvest for nasjonalparken ligger det nyopprettet Nattmoråga landskapsvernområde. Dette er ei bratt li som strekker seg fra fjord til fjell. Nattmoråga ender opp i en foss

som hiver seg utenfor fjellsidene og bruser ut i havet. Dette er en velkjent turistattraksjon. Landskapsvernområdet ligger svært utilgjengelig for besøkende, men fossen som bruser ut i Melfjorden blir besøkt med båt, som på bildene under.

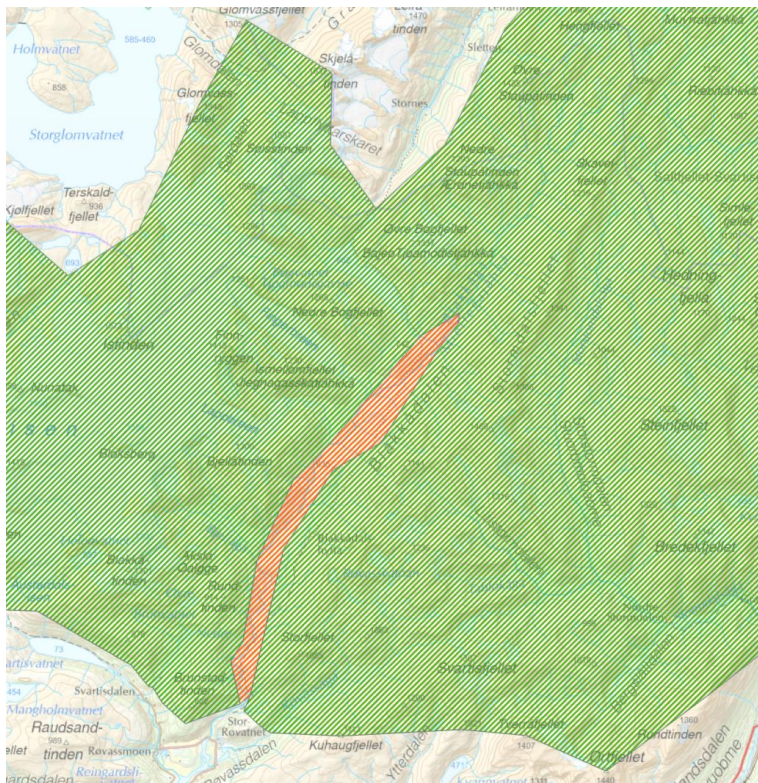
Figur 6 Naturveileder Sigrid E. Lium dusjer i Nattmoråga, mens styremedlem Sten-Robert Hansen nøyer seg med å fotografere denne mektige fossen. Terrenget rundt er svært krevende, og lite aktuelt for besøksstrategien.

Selve nasjonalparken brer seg fra Nordfjorden over til høyfjellsplatået Saltfjellet i øst. Navnet Saltfjellet-Svartisen beskriver en todelt nasjonalpark.

I vest ligger Svartisen omkranset av bratte fjell og fjorder, mens man i øst har et mer viddepreget landskap. Der Beiardalen og Blakkådalen møtes er nasjonalparken bare 6 km bred, og utgjør et markert skille mellom den østlige og vestlige delen.

Siden Blakkåga er overført til Storglomvatnet innfrir ikke Blakkådalen kriteriene for å være nasjonalpark (fravær av tyngre tekniske inngrep), og Blakkådalen naturreservat ligger som en 2 mils lang kile inne i Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark. Øverst i naturreservatet er det to overføringstuneller til Storglomvatnet. Herfra er det bare 6 kilometer til vernegrensa ned mot Beiarn, og mesteparten av dette området dekkes av Bogvatnet.

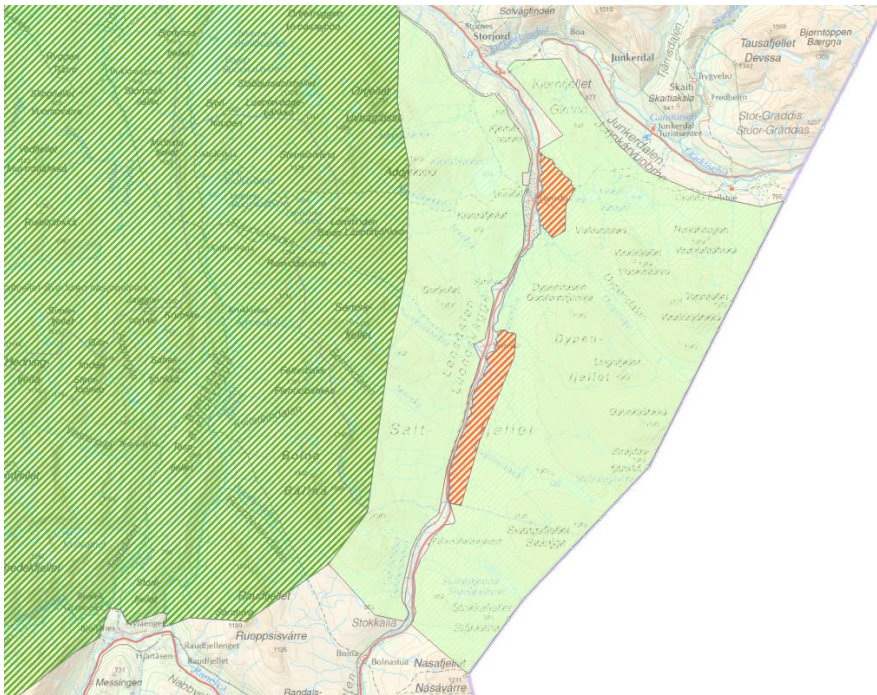
Blakkådalen er et barskogreservat med noen av de nordligste granforekomstene i Europa. Tidligere gikk det en merket sti gjennom Blakkådalen over til Beiarn, men da det ikke ble gitt tillatelse til å bygge bro over Blakkåga ble merkingen videre fra Blakkådalshytta og nordover fjernet. I dag går det merket sti opp til Blakkådalshytta fra Rana. Polarsirkelen turlag eier Blakkådalshytta, og har nylig fått tillatelse om å oppføre ei sikringshytte ved denne.

Figur 7 Blakkådalen naturreservat, ligger som en kile inne i Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark. På grunn av at Blakkåga er overført til Storglomvatnet kan ikke Blakkådalen klassifiseres som nasjonalpark.

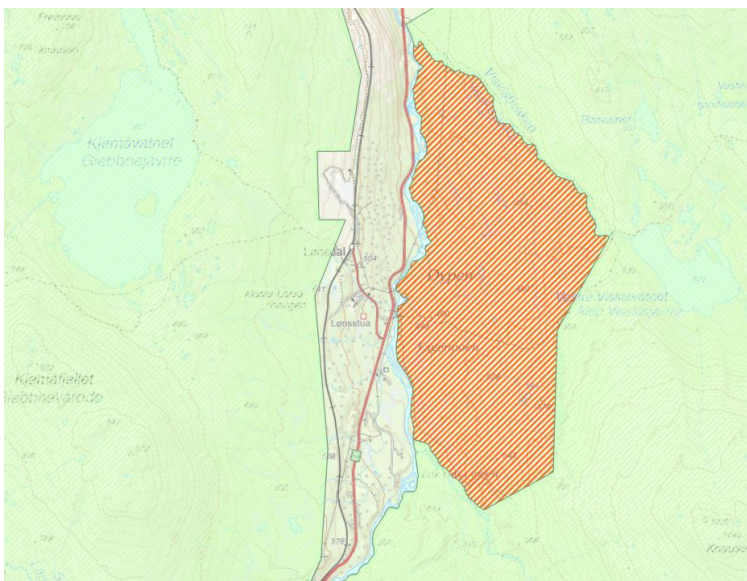
Øst for Beiarn og Blakkådalen endrer nasjonalparken preg og går over til et mer viddepreget landskap med utstrakte daler og roligere fjell med flere fjellvatn. Området er preget av menneskets tilstedeværelse over mange generasjoner, og det er spor etter lang tids bruk. Bjøllåvatnan ligger som et hjerte i denne østlige delen av nasjonalparken. Disse vatnene har vært viktige for lokalbefolkningas behov for rekreasjon og matauk. Vandringer over fjellet, mellom Rana og Saltdal, fulgte i mange år den gamle telefrafruta langs vatnene. Den historiske bruken av området kommer godt til syne på det omfattende turløypenettet som vatnene er omsluttet av. Det er også kartlagt mange kulturminner i og rundt Bjøllåvatnan, særlig ned mot Tollådalen.

Øst for Bjøllådalen stopper nasjonalparken ved Saltfjellet landskapsvernområde, på grunn av nærhet til E6 og jernbane. Saltfjellet landskapsvernområde er et høyfjellsområde med særlige kvartærgeologiske verdier, og et identitetsskapende landskap preget av mange kulturminner. I 2020 fikk Saltfjellet landskapsvernområde status som biotopvernområde for fjellrev, som regnes som den viktigste verneverdien i dette området. Med biotopvern følger det strengere regler for ferdsel. Paradoksalt fremstår forskriften for landskapsvernområdet strengere enn forskriften for nasjonalparken på hva angår ferdsel. På grunn av nærhet E6 er det også svært allsidig bruk av området. Polarsirkelen er en av de største turistattraksjonene i Nord-Norge, og Polarsirkelsenteret ligger omsluttet av landskapsvernområdet i Rana kommune. Her er det store utfordringer med vardebygging og slitasje. Dette har pågått siden senteret åpna i 1990, og man har ikke klart å finne løsninger for å få bukt på dette.

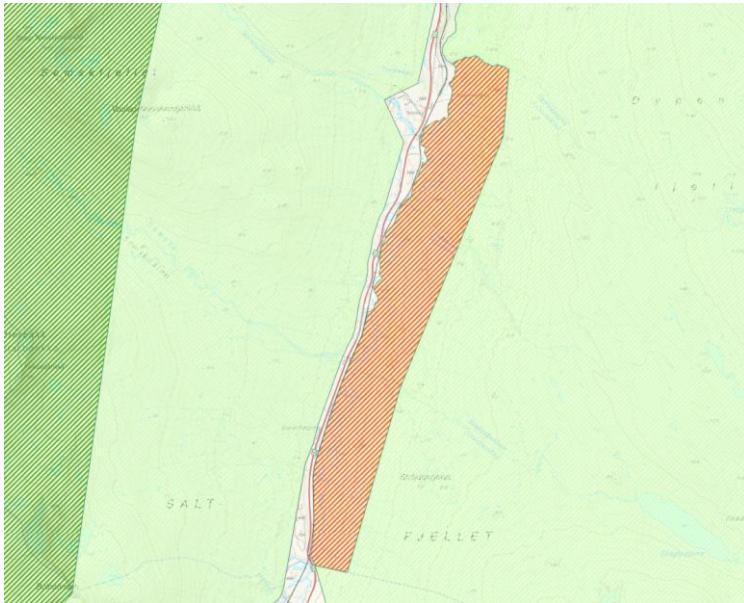
Figur 8 Saltfjellet landskapsvernområde, øst for Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark. Dette er også biotopvernområde for fjellrev. Naturreservatene Dypen og Semska-Stødi ligger innkapslet i landskapsvernområdet.

Inne i Saltfjellet landskapsvernområde ligger Dypen og Semska-Stødi naturreservat. Dypen-området ble først vernet som en del av Saltfjellet landskapsvernområde i 1989, men i 2000 ble det vernet som eget naturreservat for å ivareta nasjonalt viktig furuskog, med reelle urskogsområder. Dypen naturreservat har en av de mest intakte furuskogene i Nordland, med et interessant arts mangfold særlig knyttet til død ved. Nasjonalparkstyret har de senere år jobbet med å ta vare på den døde veden, blant annet ved å tilrettelegge bålplasser hvor det kjøres ut bålved og informeres om bålbestemmelsene med egne temaplakater.

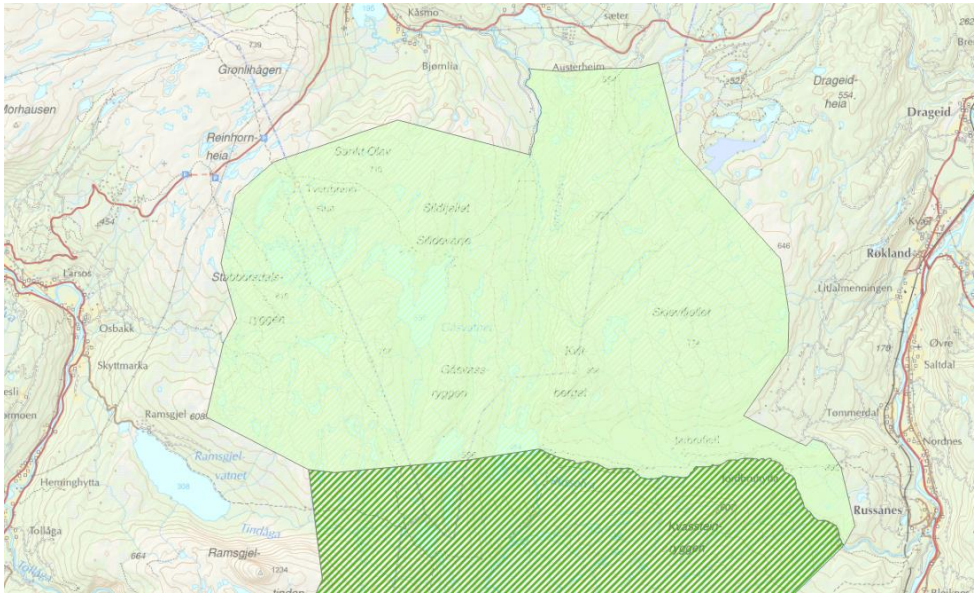
Figur 9 Dypen naturreservat, barskogreservat

Semska-Stødi naturreservat ble vernet i 1976 som det eldste verneområdet på Saltfjellet. Dette ble i sin tid vernet for å ta vare på et unikt dyre- og planteliv, samt særegent landskap av glasiale løsmasseavsetninger. Semska-Stødi naturreservat var dessuten et viktig hekkeområde for sædgås, noe som gjorde at området fikk naturreservatstatus ei god stund før resten av områdene på Saltfjellet ble vernet i 1989. Frem til 2020 var det ferdselsforbud i naturreservatet i perioden 1. mai til 31. juli med hensyn til hekkende våtmarksfugl. Dette opphørte etter revisjonen av verneforskrifta. Området benyttes ikke lengre av sædgås. Det er likevel ikke ønskelig å trekke besøkende inn i de sårbare områdene av Semska-Stødi naturreservat.

Figur 10 Semska-Stødi naturreservat, våtmarkreservat

Gåsvatnan landskapsvernområde ligger nord for Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark. Gåsvatnan er et kalkrikt område med både unik botanikk og grottelandskap. Her finner vi også Norges største uregulerte underjordiske elv. Det er relativt mange hytter inne i selve landskapsvernområde, hovedsakelig rundt Tverrbrennvatn, Store Gåsvatn og Kvitbergvatnet. Randområdene utenfor Gåsvatnan landskapsvernområde har også høy tetthet av hytter (bl.a. Trollhauan), og området er mye brukt både sommer og vinter av lokalbefolkning med utgangspunkt i egen hytte. I sør, tett inntil nasjonalparken, ligger Jarbrufjell gård, en fjellgård som i dag eies av Lars Monsen. Her er det tenkt å utvikle mulige reiselivsprodukter sammen med Ljøsenhammeren, som ligger rett nord for landskapsvernområdet. I 2020 ble rikmyrområdet Håvvamåhkke, i Bodø kommune, innlemmet i Gåsvatnan landskapsvernområde.

Figur 11 Gåsvatnan landskapsvernområde

Sør for Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark ligger også Fisktjønna naturreservat. Dette huser østsiden av Marmorslottet. En av de største turistattraksjonene i Saltfjellet ved siden av Svartisen og Polarsirkelen. Ferdsele til Marmorslottet har eksplodert de siste årene. Foruten karstforekomster og grotter, er det grov skog med rik flora og urskogpregete områder innen naturreservatet.

Fisktjønna forvaltes av Statsforvalteren i Nordland og inngår derfor ikke i denne besøksstrategien.

Figur 12 Marmorslottet. På motsatt elvebredd ligger Marmorslottet i Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark. Foto: Inge Ingvaldsen

2.2 Kunnskap om verneverdier

Verneverdiene på Saltfjellet er godt kartlagt i forbindelse med opprettelse av vernet i 1989. Det ble også gjort nye kartlegginger i forbindelse med revisjon og utvidelse av vernet i 2020. Gjennom tretti års vern har det også blitt hentet inn kunnskap der forvaltningsmyndigheten(e) har hatt behov for det. Besøksstrategien ser på hele

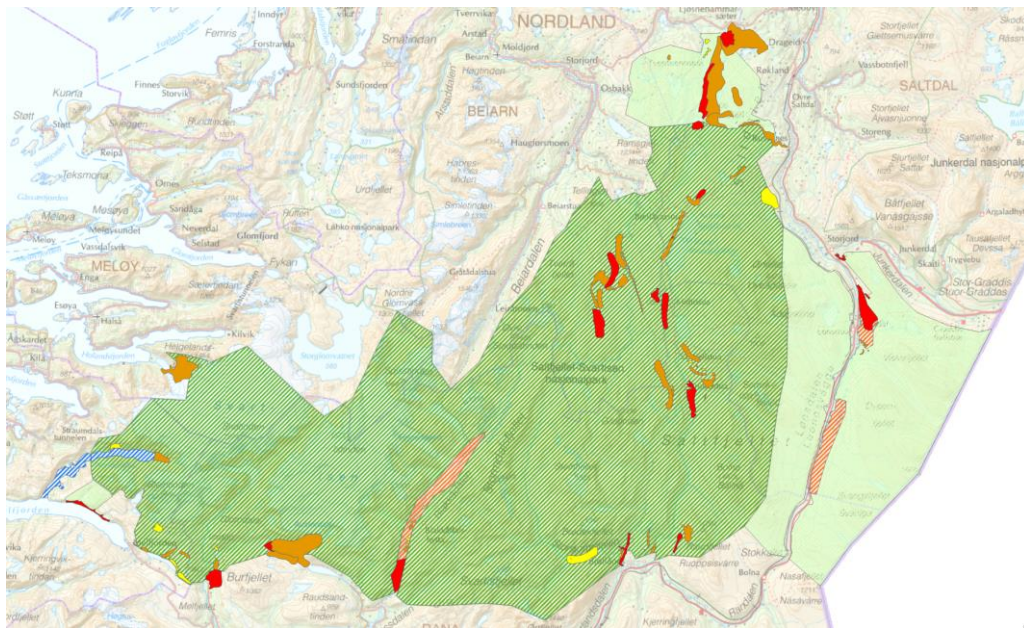
dette beltet fra øst til vest, delvis uavhengig av verneformer, foruten der forskriftene gjør det nødvendig med skiller.

Saltfjellet har et vidt spenn i naturkvaliteter, som gjenspeiles i området geologiske karakterer; landets nest største isbre, karst og grottelandskap, men også store områder med granittisk gneis (kalkfattig). Russåga er landets lengste underjordiske, uregulerte elv, og Saltfjellet/Rana-regionen regnes som kjerneområdet for norske grotte- og karstforekomster. Store deler av Saltfjellet landskapsvernområde er granittisk genis. Denne variasjonen i kalkrike- og kalkfattige områder gir stor variasjon av arter som vokser, og lever, oppå de ulike berggrunnene. Saltfjellet har også spennende kvartærgeologi med blant annet Ølfjellryggen som en av landets lengste randmorener, Semska-Stødi med sine spektakulære løsmasseavsetninger, og tilbaketrekking av Svartisen med jomfruelig terreng som er svært interessant for vitenskapen.

Under prosessen med revisjon og utvidelse av verneområdene på Saltfjellet ble det gjennomført naturtypekartlegginger i hele området, med særlig fokus på utvidelsesområdene i Rana og Rødøy. Det har også blitt kartlagt naturtyper i forbindelse med ulike prosjekter; for eksempel restaurering av slåttemark på Bredek. I Saltfjellet er det kartlagt 99 flater med sjeldne naturtyper (se figur 8) som til sammen dekker et areal på 108 km². Til sammenlikning er hele Lofotodden nasjonalpark 99 km² inkludert sjøareal. Av de sjeldne naturtypene er 21 områder kategorisert som svært viktige for ivaretagelse av biologisk mangfold, og 47 har blitt verdsatt som viktige.

De fleste naturtypeflatene er knyttet til kalkrikt jordsmonn/fjell, som for eksempel øverst i Bjøllådalen hvor flere snøleier i kalkrike områder i fjellet har blitt verdsatt som svært viktig. Vi ser også at store områder i Gåsvatnan landskapsvernområde har verdifulle naturtyper. I nordspissen finner vi Havvamåhke. Et rikmyrområde som ble innlemmet i landskapsvernområdet i 2020. I Dyphen finner vi svært viktig gammel furuskog. På grunn av sine store mengder død ved og gamle furuskog, regnes Dyphen som det mest verdifulle kjente området med denne naturtypen i Nordland. Rundt Austerdalsvatnet er det viktige flommarkområder med store kvartærgeologiske verdier. Langs fjorden i Melfjorden, delvis innenfor Nattmoråga landskapsvernområde, er det et langs smalt område med svært viktig høgstaudeskog. Dette området har betydelige områder med alm og dimensjoner sett opp mot at treslaget her vokser nært sin nordlige utbredelse. Rundt Engenbreen er det en stor rasmark-forekomst, som blant annet regnes som kjerneområdet for svartisvalmuen. Tidligere hadde nasjonalparken svartisvalmuen i sin logo (før «portalen»). Den er også kommunevåpenet til Meløy. I dag regnes svartisvalmue som en underart av fjellvalmue.

Rundt Bredek er de fleste slåttemarkene enten svært viktige eller viktige for bevaring av biologisk mangfold, og nedenfor Bredek er det kartlagt en svært viktig bekkekløft som strekker seg på begge sidene av Tespa. I dag er det kun nordvestsiden som er vernet som nasjonalpark. Grunneier på sørøstsiden av Tespa har foreslått frivillig vern på denne siden av elva, noe som kan resultere i at nasjonalparken blir utvidet, slik at hele denne bekkekløften, samt elva, blir liggende i nasjonalparken.

Figur 13 Sjeldne naturtyper i Saltfjellet-området. Røde områder: Svært viktige for ivaretagelse av biologisk mangfold, oransje: viktige for ivaretagelse av biologisk mangfold, gul: lokalt viktig for ivaretagelse av biologisk mangfold.

Saltfjellet har et rikt dyre- og fugleliv, og sjeldne arter som fjellrev, jerv og jaktfalk yngler/hekker i området. Alle verneområdene i Saltfjellet er dessuten svært viktig for reindrifta, og Saltfjellet reinbeitedistrikt sammenfaller med verneområdene.

2.2.1 Dyrelivet

Verneområdene på Saltfjellet er viktige leveområder for en rekke dyre- og fuglearter. De fleste artene er tallrike, mens det også hekker / yngler sjeldne arter. I en tid der klimatiske forhold endrer seg er store sammenhengende fjellområder svært viktig, særlig for arter tilpasset høyfjellet. Saltfjellet-Svartisen er landets nest største nasjonalpark, kun Hardangervidda er større. Med tilgrensende verneområder utgjør Saltfjellet et av landets største intakte fjelløkosystem.

Arter som er tilpasset livet i høyfjellet er sårbare mot forstyrrelser og konkurranse fra konkurransesterke og mer varmekjære arter. Det er vanskelig å se på enkeltarter i forvaltningen av disse verneområdene, men særlig fjellrev er verdt å trekke frem da denne er definert som prioritert art med særlig er vern uavhengig av verneområdestatusen. Den er også viktig i og med at Saltfjellet landskapsvernområde er et biotopvernområde for fjellrev, som igjen setter store begrensninger for ferdselen.

Jaktfalk, kongeørn og fjellvåk bør også nevnes da slike dagrovfugler er særlig sårbare mot forstyrrelser i forbindelse med hekketid.

Det viktigste grepet i videre forvaltning av disse fjellområdene er at det fremdeles skal være områder hvor dyrelivet blir skånet mot økt ferdsel og tilrettelegging, og at økt ferdsel ikke går på bekostning av kjente lokaliteter for truede dyrearter. Dagens eksisterende aktivitet i Saltfjellet har delvis blitt lagt dit den er, for å skåne dyrelivet,

men også dyrelivet er der det er for å slippe forstyrrelser. Derfor er det særlig viktig å gjøre gode avveininger før man legger til rette for nye aktiviteter i nye områder.

Figur 14 Fjellrev er den mest trua pattedyrarten i verneområdene på Saltfjellet (stockfoto).

Tabell 1: Sjeldne og sårbare dyrearter, og påvirkning av forstyrrelser og andre påvirkningsfaktorer

Sensitiv enhet	Geografisk område	Forstyrret av ferdsel?	Andre påvirkningsfaktorer?
Våtmarksfugl	Store deler av Saltfjellet, men de viktigste leveområdene for våtmarksfugl finner vi: Semska-Stødi, Riebbivagge, Havvamåhke og Krukkimyra	Sensitiv i spill og hekkeperiode. Reirplasser på bakken gjør de svært utsatt for predasjon. Løse hunder er et stadig økende problem.	Etter yngleperioden er disse artene lite påvirket av ferdsel.
Fjellrev	Østre deler av Saltfjellet. Alle kjente fjellrevhi er øst for Blakkådalen.	Yngleperiode, men menneskelig aktivitet i og rundt veier og hytter favoriserer rødrev	Mattilgang og konkurranse fra rødrev styrer store deler av fjellrevens overlevelse. E6 tiltrekker seg åtseletere, både pga. påkjørte dyr, men også matavfall og søppel.
Bjørn	Av og til innslag i østlige deler av Saltfjellet. Saltfjellet LVO øst for E6 er forvaltningssone for bjørn.	Sporadisk gjest, lite sensitiv da den som oftest er på vandring.	Skadefellingsuttak og jakt må regnes som viktigste faktorer for hvor vidt bjørn etablerer seg i området.
Gaupe	Hele området: Ingen reinbeitedistrikt skal ha mer enn to familiegrupper av gaupe hvert år. Små reinbeitedistrikt én gaupefamilie: Hestmannen-Strandtinden. Derfor vil det aldri være mer enn tre familiegrupper i verneområdene på Saltfjellet.	Sensitiv i parring- og yngletid	Mattilgang, ordinær jakt og skadefellingsuttak påvirker gaupas tilstedeværelse i området

Jerv	Hele området. Fra Bjøllåvatn og østover er Saltfjellet forvaltningssone for jerv. Denne sona, sammen med andre forvaltningssoner i Nordland, skal oppfylle målet om 10 årlige ynglinger.	Sensitiv i parring og yngletid	Mattilgang, hiuttak, jakt og skadefellingsuttak påvirker jervens tilstedeværelse i området.
Kongeørn	Hele området. Reirplasser i daler i og rundt nasjonalparken.	Sensitiv nært reirplasser i yngleperiode mars – juni.	Lite påvirket av ferdsel utenom yngleperioden.
Jaktfalk	Hele området.	Sensitiv nært reirplasser i yngleperiode mars – juni.	Lite påvirket av ferdsel utenom yngleperioden. I dårlige rypeår kan mattilgangen være liten.
Rein	Se eget kapittel om reindrift		

2.2.2 Vegetasjon og slitasje

Verneområdene på Saltfjellet dekker store fjellområder med ulik geologi og jordsmonn som igjen gir grobunn for et stort mangfold av plantearter og vegetasjon- og naturtyper (se figur 9). Saltfjellet utgjør også en nord/sør-grense for arter og man får en sammenblanding av arter som både har sin sydligste utbredelse nord for fjellet, og nordlige utbredelse sør for fjellet. Norsk gran er det mest kjente eksemplet på dette, og Blakkådalen naturreservat har som formål å bevare granforekomster som regnes som de nordligste i Europa. Det var også formålet med gamle Storlia naturreservat, som ble opphevet/innlemmet i nasjonalparken i 2020.

Enkelte vegetasjonstyper er sårbare for økt ferdsel, mens andre er robuste. Norsk institutt for naturforskning har på oppdrag fra Miljødirektoratet utarbeidet en veileder for gjennomføring av sårbarhetsanalyser knyttet til vegetasjon og dyreliv. Det vil bli gjennomført denne typen analyser som tiltak i besøksstrategien.

På fjellgårdene rundt Bredek har det pågått en omfattende restaureringsslått for å få tilbake de gamle slåttemarkene, som også gir opphav til en særegen flora. Slåttemarkene på Bredek er noe fragmentert, men de fleste har stor verdi for ivaretagelse av biologisk mangfold (A-verdi) og det er artsrikdommen som trekkes frem. Byggene på Bredek eies av Helgeland museum og Statskog eier grunnen. Helgeland museum har årlig «besøksgård» om sommeren, som er et populært tilbud for lokalbefolkninga. I tillegg har det blitt restaurert slåttemark rundt Stormdalsgården, Granneset og Inner-Bredek. Flere av byggene på disse fjellgårdene er vernet av riksantikvaren noe som gir fjellgårdene i Saltfjellet en spennende historiefortelling om både naturbruk og kulturmiljø.

Et mål med besøksstrategien er å forhindre økt slitasje i sårbar vegetasjon, og restaurering av vegetasjon der slitasjen allerede har vært for høy over tid.

De største utfordringene med slitasje finner vi i Tespdalen, Fisktjønna på vei til Marmorslottet og Lønsdal. Telegrafruta starter i Tespdalen, men slitasjen i dette området skyldes i all hovedsak storfe som benytter seg av stiene i området på utmarksbeite.

Det er anslått at over 10 000 går til Marmorslottet. Marmorslottet har en østlig del som ligger i Fisktjønna naturreservat, og en vestlig del som ligger i Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark. Den delen som ligger i nasjonalparken, er lite besøkt. Det er viktig å følge med på hvor vidt ferdselen opp til Marmorslottet genererer økt trafikk innenfor Glomvatnet

Ved Polarsirkelen er vegetasjonen svært slitt, og landskapet delvis ødelagt av kulturminner.

Det siste området med synlig slitasje er fra Lønsdal opp til Kjemågvatn. Dette er et område hvor vi ser at ferdselen er økende. Nærhet til E6 og togstasjon gjør området svært tilgjengelig for reisende. Stien opp til Kjemågvatn krysser noen våte myrer, og her ser vi at det er behov for ytterligere tilrettelegging for å ivareta våtmarksområdene.

Ellers er mye av slitasjen i Saltfjellet knyttet til annen bruk. Reindriftas bruk av barmarkskjøretøyer går i enkelte områder i samme spor som turstiene: Midtistua – Saltfjellstua, Hessihompan, Tespdalen, Navnlausdalen. Langs E6 er det også en del barmarkstraseer brukt i reindrifta, som blir benyttet av turister. Blant annet skal to utenlandske motorsyklister begynt å kjøre på barmarkstraseen fra Polarsirkelsenteret til Sverige. De aller fleste av disse veiene som stikker seg ut fra E6 regnes som utmark, og kjøring på disse er brudd på motorferdselloven, noe som ikke er innlysende for allmennheten.

2.2.3 Kulturminner

Verneområdene på Saltfjellet er rike på kulturminner, særlig samiske kulturminner.

Minner etter samisk bruk finner man i hele området, både nede i skogen i lavlandet og oppe på de høyeste toppene. Samisk bruk har preget og formet Saltfjellet langt tilbake i tid, og man antar at samer har brukt området tilbake til tiden før Kristi fødsel.

I Saltfjellet finner man stallotuffer som kan spores tilbake til 800-1000 år e.kr. Det er et høyt antall stallotuffer på Saltfjellet, som viser at det har vært en utbredt levemåte i det bestemte tidsrommet. Pollenundersøkelser viser at bjørkeskogen har gått kraftig tilbake etter hard beskatning i denne perioden. En annen interessant vinkling er at disse stallotuftene kan tyde på at samene levde i organiserte samfunn i tidligere tider, men at denne tok slutt og man gikk over til et mer nomadisk levesett. Den harde beskatningen av bjørkeskogen kan være en forklaring på dette. En annen teori er knyttet opp mot sosiale forhold til omkringliggende høvdingsamfunn som har opphørt.

Et annet typisk kulturminne for Saltfjellet/Dypen er barktatte trær og arran (bålplasser). Disse er godt synlige i dag og datering av barktakingene tyder på at dette har vært en tradisjon langt tilbake i tid. Dypen naturreservat er rike på barktatte trær, og viser områdets betydning for reindrifta også i tidligere tider.

Sametinget har etablert en drive-in-kulturvei over Saltfjellet. Kulturveien starter på Vensmoen i Saltdal og slutter på Stokkabekken i Rana. Langs denne kan man se stallotuffer, offersteiner, barktakinger, gammer og fangstanlegg. Det er seks stoppesteder til sammen, og de fleste er tilgjengelige også for folk i rullestol. Alle bortsett fra stallotuftene er også synlige og tilgjengelige om vinteren, da de ligger langs brøytete veier og parkeringsplasser. Kulturminnene overvåkes av Sametinget for å se om belastninga blir for stor.

Kulturminnene er viktig også for dagens samers kultur og identitet, og et viktig mål for besøksstrategien er at disse skal ivaretas selv med økt ferdsel. Den største trusselen finner man i nærområdet til Polarsirkelsenteret, hvor det foregår en vidstrakt vardebygging. Her har gamle kulturminner blitt bygget opp som varder.

Figur 15 Knut Sivertsen viser frem gamma i Dållågådden Villmarkscamp. Knut Sivertsen har vært en viktig bidragsyter for å få kartlagt kulturminner i Saltfjellet.

2.3 Kunnskap om friluftsliv

Verneområdene på Saltfjellet har blitt brukt til ulike former friluftsliv til ulike tider gjennom hundrede av år. Det mest karakteristiske friluftslivet på Saltfjellet er nok fjellvandrerens, som labber inn over fjellet med tung sekk, pakket for flere dager til fjells, både sommer og vinter.

Østre deler av Saltfjellet har et velutbygd hyttenett av DNT- og JFF-hytter, som egner seg for de som vil gå med lett sekk fra hytte til hytte. Den vestre delen er så si fri for tilrettelegging og er derfor mer egnet den erfarne og eventyrlystne turgåeren. Det er likevel enkle, isolerte, turmål som egner seg for spektakulære dagsturer, på og rundt Svartisen. I tillegg til det tradisjonelle fottur/skitur friluftslivet har også Saltfjellet vært et kjent sted for mer ekstreme friluftslivformer som brevandring og grotting. Selve Svartisen har vært et kjent turistmål helt tilbake til 1800-tallet, og man startet tidlig med å ta turister på brevandring.

Figur 16 Brevandring i 1870. Foto: Ole Tobias Olsen, hentet fra Nasjonalbiblioteket.

I nyere tid har flere moderne ferdselsformer hatt sitt inntog i verneområdene på Saltfjellet: Kiting er særlig populært langs E6, skikjøring er populært på de fleste topper som har atkomst med bil, sykling blir vanligere og vanligere og Saltdal kommune jobber med å etablere en sykkelsti fra Rognan til Polarsirkelsenteret, hundekjøring i kommersiell virksomhet har etablert seg i områdene nord for Gåsvatnan landskapsvernområde.

Sykling er tillatt i alle verneområdene på Saltfjellet, men kun på stier, veier og kjørespor. El-sykkel er også tillatt på veier og kjørespor. Dette gjelder ikke i Saltfjellet landskapsvernområde der alle ferdselsformer som kan forstyrre fjellrev krever tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Sykling blir mer og mer vanlig, men slitasjen fra sykkel kan være stor, særlig på bløte stier. Siden det er åpnet for sykling i forskrifta kan ikke besøksstrategien innsnevre folks muligheter til å sykle i nasjonalparken.

Saltfjellet er og har vært et viktig fjellområde for høstingsfriluftsliv både lokalt, regionalt, og når det kommer til jakt og fiske er Saltfjellet godt kjent i hele landet. Saltfjellet byr på all slags type høsting, men i antall er det flest besøkende som kommer på småviltjakt og fisketurer. I 1979 regnet man med 14 900 småviltjaktdager i Saltfjellet. Selv om antallet ikke kan måle seg mot småviltjegere og fiskere, er også storviltjakt og bærplukking svært viktig for høstingsfriluftslivet i Saltfjellet.

Ser man på den geografiske utstrekninga av friluftslivet, er det områder i Saltfjellet som blir benyttet hele året, til en eller flere friluftaktiviteter. Dette gjelder særlig vandreledene Telegrafruta og Nordlandsruta, og områdene rundt Ramskjell, Viskis, Lønsdal og Gåsvatnan der det er mange private hytter og stor utfart. I dag bruker folk hyttene sine året rundt, og verneområder som ligger tett til private hyttefelt vil få en helårsbruk. Dette er også brukere av nasjonalparken som er vanskelig, og uhensiktsmessig å kanalisere.

Andre deler blir brukt i enkelte sesonger av året. Områdene rundt Engenbreen, Fisktjønna og Bredek er de mest besøkte stedene i Saltfjellet, men besøkes utelukkende om sommeren. Vi registrerer likevel at sesongene blir lengre. Til Engenbreen må man ta skyssbåt og denne går daglig i perioden 21. mai til 31. august og i helgene i september. Dette området blir derfor lite brukt utenfor denne perioden, og man har på grunn av skyssbåten god kontroll på besøket i området. De som kommer inn til Engen med egne båter, utgjør en forsvinnende liten andel av det totale besøket. I kapitlet om ferdselsregistreringer ser vi nærmere på den romlige bruken av Saltfjellet. Dersom det kommer bru over Holandsfjorden vil man kunne oppleve masseturisme på Svartisen som blir vanskelig å håndtere, verst med tanke på sikkerhet, men også på slitasje, forsøpling og toaletter.

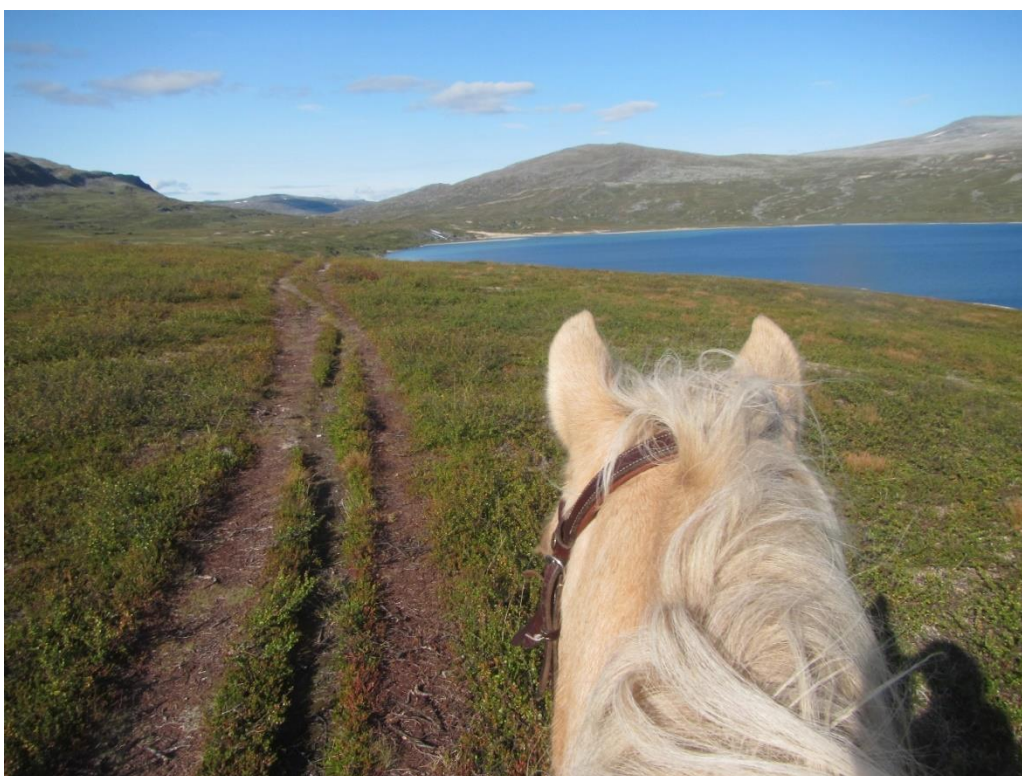
Det er også store områder i Saltfjellet som «ikke» besøkes, og bruken begrenser seg til en håndfull «eventyrere», reindrift og eventuelle andre oppdragstakere i nasjonalparken. For eksempel redningstjenester og forskningsinstitusjoner. Vi ønsker å beholde disse områdene som villmarksområder for fremtida, i form av lite tilrettelegging, eksponering og kanalisering. Dette gjelder områdene øst for E6 og områdene vest for Bjøllådalen (utenom Engenbreen og Marmorslottet-området).

Nasjonalparkstyret har tidligere uttalt seg positive til økt fokus på Telegrafruta og Nordlandsruta, som er to vandringsruter som omfatter ett eller flere av verneområdene på Saltfjellet. Begge er knyttet til eksisterende stinett i Saltfjellet. I disse vedtakene står det at det skal opprettes bevaringsmål for stiene og overvåkes jevnlig for å følge med på eventuell økt slitasje. Dette settes inn som tiltak i besøksstrategien.

Telegrafruta er en «Historisk vandrerrute» fra Bjellånes til Russånes. Historiske vandrerruter er et samarbeid mellom Den norske turistforening og Riksantikvaren med formål om å gjøre gamle ferdselsveier bedre kjent og mer brukt. I en tid da nær all trafikk gikk langs kysten, og kart/kompass/GPS ikke var hvermannnsens eie, ble telegraflinja en sikker veiviser over fjellet. Derfor ble dette en svært viktig ferdsel- og handelsvei, samt en «trygg» måte å krysse Saltfjellet på. Langs Telegrafruta kan man se mange synlige kulturminner fra telegrafens tid. Det er over 1000 stolpefundament og tre av telegrafstuene er i dag turistforeningshytter: Bjellåvasstua, Midtistua (BOT) og Krukkistua (PT). I tillegg er det to nyrestaurerte steinstuer ved Krukki og Nordre Bjellåvatn. Disse ble først bygget i 1864 og ble benyttet til forberedelsen til telegrafbyggingen. De utvalgte rutene skal gi besøkende flotte friluftsopplevelser i kombinasjon med unik kulturarv. Telegrafruta er 62 km lang og er beregnet til å ta fire dager, men løyperekorden på Telegrafruta Ultra er på 5 timer og 23 minutter, så alt

er relativt. Terrenget er relativt lettgått, men skal man belage seg på å gå hytte til hytte, er de første etappene på nord- og sørsiden lange.

Hest var også et mye brukt hjelpemiddel på fjellturer. Langs Telegrafruta kan man flere plasser se typiske «hest og kjerre»-spor, der det er tre spor i bredden – i midten: hest, de to ytterste: kjerre (Figur 17 På hesteryggen langs Telegrafruta. Tredelt sti tyder på at hest og kjerre vært benyttet). Frem til 70-tallet var hest mye brukt til fjells, særlig fra Russånes. I dag er hest mindre vanlig, men det er mange som spør hvor vidt det er tillatt å bruke hest i nasjonalparken. Det er tillatt å bruke hest i nasjonalparken, Gåsvatnan og Nattmoråga landskapsvernområde, Semska-Stødi naturreservat, mens det i Saltfjellet landskapsvernområde, Dypen naturreservat vil være forbudt. I Blakkådalen kan det åpnes for bruk av hest i forvaltningsplan.

Figur 17 På hesteryggen langs Telegrafruta. Tredelt sti tyder på at hest og kjerre vært benyttet

Nordlandsruta ble etablert som en sammenhengende fotturrute i periode 1988 – 1992. Dette er en vandrerute fra Børgefjell i sør til Bjørnfjell i nord. En vandrerute på 650 km inndelt i 43 etapper og 8 delstrekker. Delstrekke 4: «Over Saltfjellet» går fra Bolna til Lønsdal, mens Delstrekke 5 går fra Lønsdal til Ny-Sulitjelma. «Over Saltfjellet» er delt opp i etappene Bolna – Krukki, Krukki – Saltfjellstua, Saltfjellstua – Lønsdal. Til sammen er 68 km av ruta i verneområdene på Saltfjellet. Vi forutsetter at den jobben som gjøres for å markedsføre Nordlandsruta, vil føre til økt besøk og at vi må være forutseende for dette. Nordlandsruta er dessuten en del av den etter hvert populære «Norge på langs» og «E1».

De siste årene har det også vært økende interesse for «Nordland på tvers». Dette er en turrute mellom Storglomvatn i vest til Saltfjellet i øst. Dette binder Saltfjellet-

Svartisen sammen med Láhko og innfallsportarbeidet som gjøres i forbindelse med denne nasjonalparken.

Figur 18 Nordlandsruta - en 650 km lang merket sti fra Børgefjell til Bjørnfjell

Meløy Utvikling har over flere år jobbet for å få veien inn til Engenbreen autorisert som nasjonal turiststi. Tåkeheimen, som er et sidespor til Engenbreen, har de senere årene opplevd en eksplosiv økning i besøket. Den forrige forvaltningsplanen for Saltfjellet åpnet ikke for merking og tilrettelegging av denne stien. I 2018 var sekretariatet på befaring sammen med styringsgruppa for nasjonal turiststi og Statens naturoppsyn. Sistnevnte skrev befaringsrapport som anbefaler tilrettelegging i området: «Derfra er det utfra målsettingen en setter seg kanskje ikke ønskelig med en så voldsom trafikkøkning opp til Tåkeheimen og Helgelandsbukken. Det er oppgitt fra Bodø og Omegn Turistforening at det er ca. 500 overnattinger på Tåkeheimen pr. år, men at en god del av disse overnatter to netter for å ta Helgelandsbukken på dagen i midten. Ferdselstrykket er derfor ikke særlig høyt i dag, og det ser en også på stiene som foreløpig ikke er særlig utsatt for erosjon, med noen unntak. Imidlertid vil det være slik at dersom en velger å gå inn med tiltak i de nedre områdene vil også antall besøkende til Tåkeheimen/Helgelandsbukken øke. Det er vanskelig å si med noen som helst grad av sikkerhet hvor mye, men at det øker er relativt klart utfra erfaringene vi har andre steder». Man må ta høyde for at dette er et område med svært høy årsnedbør, og at det derfor bør gjøres enkel tilrettelegging på stien for å lede bort vatnet. Over tregrensa synes det som at terrenget tåler dagens besøkstrykk godt, og her anbefaler SNO at man ikke gjør tiltak før man ser effekter av trafikkøkningen. Her er eneste alternativ å steinsette. En annen grunn til å avvente er at økt tilrettelegging kan i seg selv øke besøkstrykket, og dette bør gjøres med omtanke. Stien til Tåkeheimen er merket ulovlig, så merkingen er gjort med svært dårlig kvalitet. Derfor er det vanskelig å følge merkinga hele veien. SNO anbefaler å

legge om stien enkelte steder, og merke denne skikkelig. Her må det eventuelt vares og merkes tett.

Etter utvidelsen av Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark har nedre deler av Austerdalsisen i Rana blitt innlemmet i nasjonalparken. Siste del av stien vil også komme innenfor vernegrensa med de utfordringene som er der knyttet til ferdsel og faren ved å ferdes for nært iskanten. De siste somrene har det ikke gått skyssbåt over Svartisvatnet, noe som gjør Austerdalsisen utilgjengelig. Det er en krevende tur å gå langs Svartisvatnet opp til Austerdalsisen. Som utgangspunkt mener vi at Engenbreen er den best egnede plassen å kanalisere gjester som ønsker å besøke Svartisen.

Sommeren 2014 ble det kartlagt startpunkt/innfallsporter til verneområdene på Saltfjellet. Det ble kartlagt 44 mulige startsteder/parkeringsplasser med infotavler. Friluftslivet er derfor vidstrakt ut over et enormt areal. Et viktig arbeid i denne besøksstrategien er å velge ut og fokusere på de innfallsportene som tåler økt besøk (innenfor og utenfor nasjonalparken), slitasje, tilrettelegging. Disse må fylles med ny informasjon, toalettfasiliteter, parkeringsplasser og andre praktiske tiltak som kreves for å gi besøkende og fastboende gode opplevelser. Innfallsportene må også sees i sammenheng med økt lokal verdiskaping, og vi mener at mange av innfallsportene som ligger på E6 oppe på Saltfjellet gir mye forstyrrelser og slitasje, og lite verdiskaping. En innfallsport må heller ikke forveksles med et startpunkt. Sistnevnte er der besøkende skal sette fra seg bilen/komme med tog, buss, båt, etc før turen inn i verneområdene, mens selve innfallsporten kan være en samling av flere startpunkt, informasjonssenter, kafe, butikk, og skal henspelle den totale tilrettelegginga som er gjort for besøkende inn i et område.

Figur 19 Fra kartlegginga i 2014. En typisk innfallsport etter gammel standard.

2.3.1 Ferdselsregistreringer

I verneområdene på Saltfjellet har vi ferdselsregistreringer helt tilbake til 1994. Metodene har endret seg så tallene fra de første tellingene kan ikke direkte sammenliknes med de siste års tellinger. De første tellingene i Saltfjellet ble utført i perioden 1994-1997. Disse ble utført med såkalt trykknapp-teller. Etter hvert ble de byttet ut med mattetellere. De var vanlig i perioden 2004 – 2012. Etter 2012 har det

kun blitt brukt EcoCounter eller TrafX – fotocelle-teller som registrerer passeringer foran fotocellen. EcoCounter kan registrere retning på passeringene, slik at man får både inn og ut-tall, mens TrafX kun registrerer passeringer. Skal man finne et besøkstall må man derfor dele antall passeringer på to, inn og ut.

Trykknapp-telling ble utført ved Granneset, Fisktjønna og stien gjennom Semska-Stødi naturreservat. Frem til og med i år er det utført tellingen på 14 ulike lokasjoner i Saltfjellet. De lengste tidsseriene finner vi ved Granneset og Fisktjønna. Fisktjønna er også stedet med høyest tellerdata med over 5050 passeringer i 2014. Trolig skulle dette tallet vært langt høyere de siste årene, men tellingene har vært mislykket. Derfor må vi tilbake til 2014 for å finne siste år med pålitelige data.

Dypen naturreservat:

I 2014 ble det gjennomført ferdselsregistrering i Dypen naturreservat. Telleren sto på stien mellom Lønsdal og Nedre Viskisvatn, like før stien går ut av furuskoen. I perioden 19. juni til 3. oktober var det 1620 passeringer. Dersom alle går inn og ut av området samme vei så tilsvarer dette 810 personer, men siden vi vet at mange går denne stien gjennom Dypen og ned til Graddis må tallet på antall besøkende være mellom 810 og 1620. Ved Dypendronninga er det satt ut ei trimpostkasse i regi av Saltdal kommune. I perioden 2018 frem til 2021 hadde det vært 249 innskrivinger i boka.

Tåkeheimen

I 2021 ble det plassert ut en teller ved Tåkeheimen i Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark. Denne ble ikke hentet ut før vinteren 2021/2022, og står fremdeles ute i terrenget. **Data fra denne kan fylles inn i endelig besøksstrategi.**

Krukkistua

Første telling i sommer. **Data kan fylles inn i endelig besøksstrategi**

Fisktjønna

Telling fra 1996 frem til 2021. De to første årene, 1996 og 1996 ble det brukt trykknapp-teller, hvor det kun var 70 og 738 trykk på telleren. Fra 2006 ble det brukt matteteller og fra 2011 er tellingene utført med Ecocounter. Det var en jevn økning i besøkstallene fra 2006 til 2015, men en eksplosiv vekst de senere årene har ikke latt seg telle. Vi vet ikke hvor mange besøkende som går videre inn til Glomdalsvatnet og Glomdalen, etter at de har vært innom Marmorslottet. Det står en teller innenfor Marmorslottet denne sommeren.

Tverrådalen

I Tverrådalen i Beiarn ble det utført tellingen i 2010 og 2011. Her var det beskjedne 225 og 259 passeringer.

Granneset

Mangler tall fra 2018-2021

Blakkådalen

I Blakkådalen er det kun utført tellinger med trykknapppteller i 1996 og 1997. Her var det kun 60 og 157 trykk. Vi vet fra før at Blakkådalen er relativt beskjedent besøkt, men i 1996 var det 75 overnattinger på hytta og i 97 var det 163 overnattinger, så det er nærliggende å tro at denne førstegenerasjonens trykknapppteller har underestimert besøkstallet.

Austerdalsisen

Båten over Austerdalsisen har på det meste tatt 18 000 gjester over Svartisvatnet. Det er utført ferdselstelling i 2011 og 2012. Disse viser kun 4000 og 5167 besøkende, noe som tyder på at det har vært vanskelig å fange opp de besøkende som har kommet over med båt.

Namnlausdalen

Det er kun utført én telling i Namnlausdalen. I 2010 ble det registrert 968 passeringer.

Tverrådalen

I Tverrådalen i Beiarn ble det utført tellinger i perioden 2008 – 2011. Det varierte mellom 225 til 336 tråkk på denne mattetelleren.

Stormdalen

Mangler tellerdata

Bjellånes

Mangler tellerdata

Inner-Bredek

Mangler tellerdata

Semska-Stødi

Det ble utført tellinger på stien gjennom Semska-Stødi naturreservat i perioden 1994-1997. Disse tellingene ble utført med trykknapppteller, og resultatene varierte fra 194 (kort sesong) til 390 passeringer.

2.3.2 Åpne-/ utleiehytter for allmennheten

I Saltfjellet er det 28 utleiehytter tilgjengelige for allmennheten som driftes av: Statskog, Bodø & omegn turistforening, Polarsirkelen turlag, Saltdal JFF, Bodø JFF og Skjerstad JFF. Mange av hovedhyttene har også sikringshytte. I dette kapitlet omtales de som én hytte.

Forening	Antall husvær
Statskog	10*
Bodø & omegn turistforening	9*
Polarsirkelen turlag	4
Saltdal JFF	3
Bodø JFF	1
Skjerstad JFF	1
Beiarn JFF	1
Statsforvalteren i Nordland	1

*Ikke tatt med gammer

Statskog har mange åpne husvær i og rundt nasjonalparken. Husværene er av svært ulik karakter, fra de gamle steinstuene langs Telegrafruta til den nyrestaurerte hytta i Glomdalen. Alle husværene til Statskog er åpne og gratis for allmennheten. Til tross for at det er mange husvær, bidrar ikke disse hyttene stort besøk i verneområdene. Flere av disse ligger langt utenfor allfarvei, som for eksempel Bjørkestua i Bjellådalen eller Skogstua i Blakkådalen. I Beiarn ligger fire åpne husvær, som alle er beskjedent besøkt. Steinstuene er viktige kulturminner langs Telegrafruta, men standarden innbyr ikke til mer enn dagsbesøk/søke ly for vær og vind. Dette til tross for store restaureringer de senere årene. Av Statskog sine åpne husvær er Glomdalshytta og Pikhåghytta de som i størst grad trekker besøkende inn i nasjonalparken (sammen med fjellgårdene Granneset, Inner-Bredet og Stormdalsgården). Hyttene ligger derimot i et svært snørikt område, i vinter var det kun pipa som stakk opp over snøen. Bruken begrenser seg selv i og med at sommersesongen er kort mellom Øst- og Vest-Svartisen.

Bodø & omegn turistforening er den største turistforeninga i Nordland, og eier ni av hyttene knyttet til verneområdene på Saltfjellet: Gråttådalshytta, Lønsstua, Storbordstua og Beiarnstua ligger alle utenfor, mens Midtstua, Bjellåvasstua, Tverrbrennstua, Tåkeheimen og Jordbrustua ligger inni et av verneområdene på Saltfjellet. Bjellåvasstua og Lønsstua er Saltfjell-hyttene med best besøk, med mellom 1300 – 1500 årlige overnatningsdøgn.

Gråttådalstua og Jordbrustua er de to minst benyttede BOT-husværene i Saltfjellet. I gjennomsnitt overnatter 85 personer på Gråttådalstua, og 115 på Jordbrustua i løpet av et år.

Tåkeheimen har tradisjonelt vært ei hytte med 200-350 overnattinger, men i de senere år har overnattingskapasiteten vært «sprengt». De siste årene har antall overnattinger har ligget på mellom 381 – 566. Noe som er svært høyt om man tar i

betraktning at hytta kun er tilgjengelig i fire-fem måneder, mai - september. I juli 2019 var det 232 overnattinger på Tåkeheimen, tilsvarende 7,5 overnatting per natt.

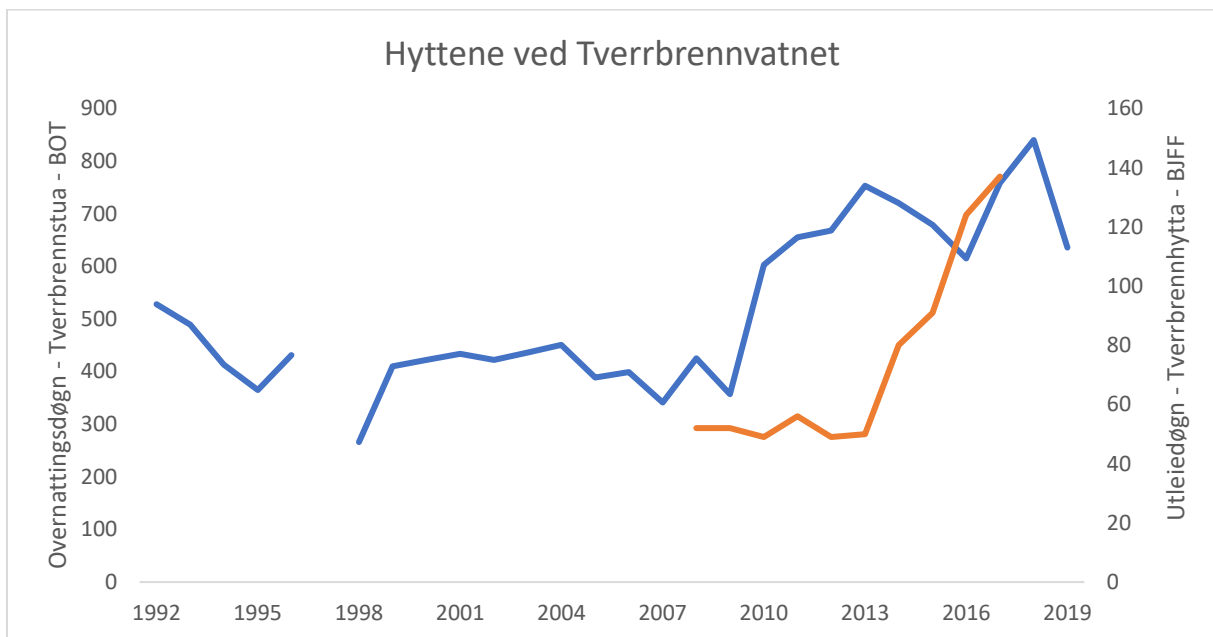
Figur 20 Tåkeheimen i morgensol over Svartisen.

Polarsirkelen turlag er den andre turistforeninga som opererer i Saltfjellet. De har fire hytter som er relevante for besøksstrategien: Bolnastua som ligger utenfor verneområdene, og Saltfjellstua, Krukkistua og Blakkådalshytta inne i Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark. Saltfjellstua hadde flere år med over 700 overnattinger i perioden 2002 – 2005, men har i perioden 2016-2019 kun hatt 383 – 589 overnattinger. Bolnastua har motsatt utvikling med 71 - 337 overnattinger på midten av 00-tallet, og mellom 402 – 560 overnattinger de senere år. Krukkistua ser ut til å ha stor variasjon i besøkstall med 125 overnattinger i 2017 og 285 overnattinger i 2019. I 2013 åpna den nye sikringshytta og da var det 506 overnattinger på Krukki. Liknende utvikling har vi sett andre plasser der det har kommet sikringshytter/utvidet overnattingskapasitet. Blakkådalshytta hadde i 1979 sitt beste år med 186 overnattinger. De senere år har antallet ligget mellom 79 og 148. Under bygging av sikringshytter / utvidelser av foreningshytter blir også tallene høye fordi «dugnadsgjengen» skriver seg inn i hytta mens de arbeider.

Saltdal JFF har tre hytter i Saltfjellet: Bjellåvassnaustet (har en liten overnattingsdel), Hessihomphytta og Kjemåvasshytta. Alle tre ligger innenfor verneområdene på Saltfjellet. Foreningshyttene til jeger- og fiskeforeningene har en annerledes utleiepraksis enn DNT-hytter, der man hos DNT leier en sengeplass og må dele hytta med andre brukere, leier man hos JFF hele hytta og har den for seg selv. I praksis betyr det at man ikke vet hvor mange overnattinger det har vært på JFF sine hytter, men man vet hvor mange døgn hyttene har vært utleid. Derfor skiller man på utleiedøgn hos JFF og overnattingsdøgn hos DNT. Frem til 2020 måtte man leie hyttene lokalt i Saltdal, men fra og med 2020 ble hyttene tilgjengelig på inatur.no. Dette hadde en stor effekt på utleiedøgn. Kjemåvasshytta hadde 59 utleiedøgn i 2019, noe som nesten doblet seg frem til 161 utleiedøgn i 2021. Den samme utviklinga ser man på både Bjellåvassnaustet og Hessihomphytta. Der utleiedøgnene tredoblet seg fra 2019 til 2021. Hessihomphytta har mellom 29 – 58 utleiedøgn, mens

Bjøllåvassnaustet har mellom 31 – 60 utleiedøgn. Det er likevel interessant å se effekten av at hyttene blir tilgjengelig på for eksempel inatur.no.

Bodø JFF har ei hytte ved Tverrbrennvatnet i Gåsvatnan landskapsvernområde. Tverrbrennhytta (må ikke forveksles med Tverrbrennstua til BOT) har tradisjonelt ligget på rundt 50 utleiedøgn, men har de siste årene hatt en økning opp til 123 – 137 døgn. Dette er nesten en tredobling, slik som hyttene til Saltdal JFF. Denne trenden ser vi på begge hyttene ved Tverrbrennvatnet, som begge har hatt en tredobling i besøkstallene de siste 10 årene. Dette skyldes den lette atkomsten fra Fylkesvei 813 fra Beiarfjellet, tilgjengelighet gjennom inatur.no og at hyttene ligger i et attraktivt område godt egnet for dagsturer og som innfallsport til flerdagsturer i Saltfjellet.

Figur 21 Både Bodø & omegn turistforening og Bodø jeger- og fiskerforening sine hytter ved Tverrbrennvatn har hatt en dobling- / tredobling i besøkstallene de senere årene.

Skjerstad JFF eier Gåsvassbu, som ligger ved Store Gåsvatnet, i Gåsvatnan landskapsvernområde. Gåsvassbu har mellom 29 til 58 årlige utleiedøgn.

Beiarn JFF har ei hytte ved Åsvatnet i Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark. Åsvasshytta har mellom 45 og 30 utleiedøgn. De har også ei hytte i Gråttådalen, Gråttådalshytta, som ligger vegg i vegg med Gråttådalstua til BOT. Hyttene ligger mellom Saltfjellet-Svartisen og Láhko nasjonalpark, og er et vanlig stoppested for de som går Norge på tvers.

Bukkhågbua har en spesiell historie. Denne ble i sin tid satt opp av Lappefogden, og er i reindriftsforvaltningas eie. Da reindriftsforvaltninga ble lagt under Fylkesmannen (nå Statsforvalteren) fulgte Bukkhaugbua med, og eies nå av Statsforvalteren i Nordland. Statskog har over mange år lagt ned et stort arbeid for å holde denne i stand. Bukkhåghytta har ikke hatt store besøkstall, men ligger strategisk plassert øverst i Tollådalen, hvor stiene fra Tollådalen, Tverrådalen og Søndre Bjøllåvatn møtes. Dette er også sentralt i reindriftas kalvingsland, og som et resultat av dette

har vært at hytta har blitt låst i kalvingstida. Statsforvalteren i Nordland ønsker ikke lengre ha eierskap til denne hytta, og det pågår nå en prosess med å se hvor eierskapet skal ligge.

Der hyttene i DNT systemet er viktige for alle brukere uavhengig av bostedsadresse, oppleves hyttene i JFF-systemet som viktigst for lokale brukere. De åpne hyttene hos Statskog har så få overnattingsgjester, og her er det ikke noen krav til å skrive seg inn. Det er derfor vanskelig å beskrive brukerne av disse husværene, men de mest bortgjemte hyttene blir i all hovedsak benyttet av lokalbefolkning. I forbindelse med etableringen av vernet på Saltfjellet ble friluftslivet nøye kartlagt, da dette sammen med naturvern og reindrift var hovedstemmene i kampen mot kraftinteressene. Da ble det anslått at det var rundt 5300 overnattinger i Saltfjellet i 1979. Dersom man regner to overnattinger per utleiedøgn på jeger- og fiskeforeningshyttene, vil dette tallet ha økt til rundt 7000 i 2019.

2.2.3 Brukerundersøkelse

Midtre Nordland nasjonalparkstyre bestilte i 2017-2018 en brukerundersøkelse for verneområdene på Saltfjellet. Det ble satt ut svarkasser og skjema ved de mest brukte innfallsportene i Saltdal, Rana og Beiarn. Det skulle også settes opp ei kasse ved Tåkeheimen men dette ble ikke gjennomført da vi sleit med logistikk og oppfølging av ei slik kasse. Skjemaene ga svar på hvem de besøkende var: nasjonalitet, alder, grupper, og hvilke preferanser de har til sitt idealområde og hvor godt deres besøk i Saltfjellet samsvarer med dette. I tillegg kunne respondentene fylle inn epostadresse og svare på en grundigere etterundersøkelse. Det var 1607 utfylte kasseskjema og 241 respondenter på etterundersøkelsen.

Figur 22 Svarkasse ved Rv813 på Beiarnfjellet, på stien til Tverrbrennstua

I verneområdene på Saltfjellet var 67 % av de besøkende nordmenn. Den største majoriteten av besøkende var på dagstur (74 %), og en gjennomsnittlig dagsturlengde varte i nesten 4 timer. En gjennomsnittlig flerdagstur i Saltfjellet varte 4,6 dager. Halvparten av de besøkende var lokal tilhørende i Rana, Rødøy, Saltdal,

Fauske, Beiarn, Meløy, Gildeskål eller Bodø, og 20 % av disse hadde hytte i området. Dette medfører få førstegangsbesøkende, en målgruppe som lettere lar seg styre gjennom tiltak i besøksstrategien.

Å oppleve «helt spesiell natur» og «området er godt tilrettelagt med stier og turisthytter» var de viktigste motivene for å besøke Saltfjellet. De besøkende verdsatte mange fysiske tilretteleggingstiltak, spesielt de som lå i utkanten av verneområdene og tradisjonelle tiltak for å lette fremkommeligheten.

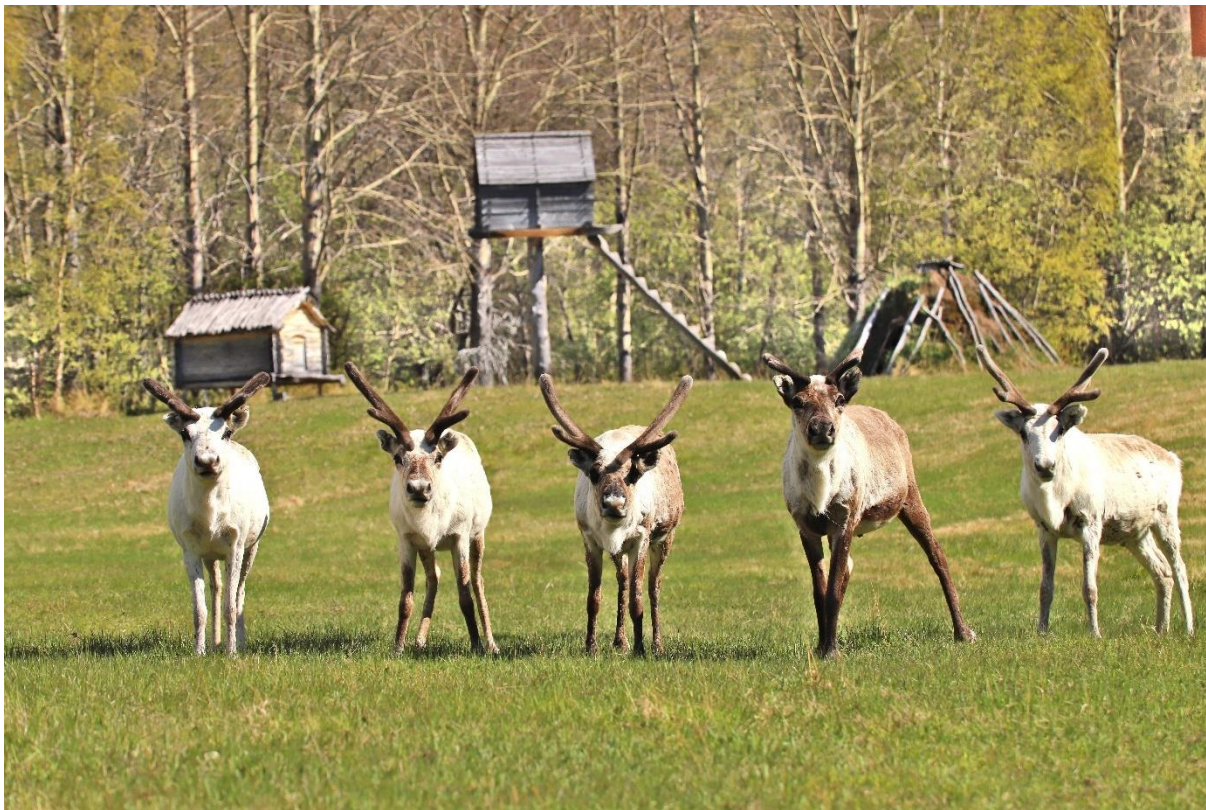
En relativt lav andel innhentet informasjon om Saltfjellet før de besøkte området. Dette henger nok sammen med at det høye tallet med lokal tilhørighet, som enten bor i en av kommunene, eller har hytte i nærheten. De som innhentet informasjon, fikk den hovedsakelig gjennom internett eller gjennom venner/slektninger/bekjente. Den foretrukne plassen å motta mer informasjon er ved innfallsportene/parkeringsplassene, eller på internett før avreise. Det er verdt og merke seg at forsvinnende få ønsker informasjon ute i terrenget.

At Saltfjellet-Svartisen er vernet som nasjonalpark påvirket ikke valget om å besøke området. Dette samsvarer også med den høye andelen lokale brukere. Brukerne er godt fornøyd med tilretteleggingen for friluftsliv, men mener at stier er dårlig merket og / eller at stiene er slitte/gjørmete enkelte steder.

Besøksstrategien foreslår at det gjøres prioriteringer både geografisk og i forhold til bruk og brukergrupper. Prioriteringer kan balansere mellom lokal/regional /internasjonal bruk, eller mellom landbruk/reindrift og tradisjonelle høstingsinteresser, eller turismeutvikling og nye aktiviteter. I dette arbeidet i besøksstrategien bør man ha et bilde av hvilke konsekvenser prioriteringene kan ha for de andre brukerne. Besøksstrategien peker på at det fremover kan bli utfordringer mellom moderne friluftsliv og tradisjonelt friluftsliv. I dag er det et omfattende stinett, og i besøksstrategien foreslås det et omfattende arbeid med å gå gjennom stinettet, for å se på nødvendige endringer / prioriteringer i forhold til de nevnte brukergruppene.

En relativt stor andel, spesielt utenlandske brukere, hadde aldri vært på flerdagers fottur eller skitur før de kom til Saltfjellet. Dette kan gjøre at besøkende mangler turerfaring, utstyr og risikoen for personskader øker. Det bør være et mål om at førstegangsbesøkende får nødvendig informasjon og kunnskap på Besøkssenter nasjonalpark Nordland før de drar på flerdagers tur i Saltfjellet.

Midtre Nordland nasjonalparkstyre ba NINA om å utforme noen spørsmål om rein og reindrift som en del av etterundersøkelsen (utover den standardiserte spørreundersøkelsen). Av de besøkende visste 71 % at det var aktiv reindrift i Saltfjellet før de besøkte området i 2017. Dette tallet samsvarer godt med andelen besøkende nordmenn. For mange hadde reindrift en positiv betydning for besøket. Hele 95 % mente at tamreindrift i området hadde en positiv eller svært positiv betydning. Det kom også fram at utlendinger synes dette var mer positivt enn nordmenn. Over halvparten av de besøkende så rein på Saltfjellet i løpet av sitt besøk i 2017, og 1/3 synes at dette var en svært interessant opplevelse. Dette tyder på mange møter mellom mennesker og tamrein.

Figur 23 Små bukkeflokker kan ofte vandre vekk fra hovedflokker. Disse kan man treffe på i hele området. Denne femkløveren sto en hel vår på Roparneset nedenfor Besøksenter nasjonalpark Nordland.

2.3.4 Organisert friluftsliv

I verneområdene på Saltfjellet drives det noe organisert friluftsliv. Både Polarsirkelen turlag og Bodø & omegn turistforening (BOT) arrangerer organiserte fellesturer gjennom året. BOT har ca. 20 årlige fellesturer med alt fra 5 – 25 deltakere. Noen går hele Saltfjellet på langs, andre til bestemte foreningshytter.

Siden 2019 har det blitt arrangert et ultraløp langs Telegrafruta. Det startet som et testløp med 30 deltakere i 2019, deretter økt til 70 deltakere i 2020 og 2021. For kommende arrangement er det satt et tak på 100 deltakere. Nasjonalparkstyret har gitt arrangøren beskjed om at dette blir den siste utvidelsen for Telegrafruta Ultra.

Det finnes noen få bedrifter som driver organisert virksomhet i Saltfjellet. Det er også et aktivt reiselivsnettverk i Saltdal, som har som mål å øke aktiviteten i nettverket blant annet med å etablere opplevelsesbedrifter. Per nå er det ingen opplevelsesbedrifter i nettverket.

Med Svartisen i hjertet av den vestlige delen av nasjonalparken, er dette et område med lang reiselivshistorikk. På nasjonalbiblioteket på nett kan man finne digitaliserte bilder tilbake til 1880-tallet med dampbåter som ligger til kai i Engen, med turister som skal besøke Engenbreen/Fonndalsbreen. I dag er det fire lokale guider som tilbyr turer på Svartisen: Arctic Wonderlust, Beyond Limits, Meløy adventure og Svartisen AS. I tillegg har man Nordland turselskap, men de benytter seg som regel

av et av de andre selskapene. Rana spesialsport gjennomfører av og til brevandringer fra Austerdalsisen.

Beyond Limits tilbyr dessuten lengre fot- / skiturer i Saltfjellet, og er for øyeblikket den største aktøren når det gjelder aktivitet- og opplevelsesturisme i området. I år tilbyr de to turer langs Telegrafruta, fire turer Norge på tvers og to turer gjennom Glomdalen i sommer. Beyond Limits har også arrangert vintertur langs Telegrafruta og en tur Norges på tvers. I sum er Beyond Limits den største reiselivsaktøren innen verneområdene på Saltfjellet.

Utenfor nasjonalparken er det to besøkssgrotter, Sætergrotta og Grønnligrotta, hvor det tilbys guidede grotteturer.

Tidligere var det ikke lov å drive med kommersiell virksomhet i nasjonalparken, og det virker som om dette fremdeles henger litt igjen blant de som ønsker å starte opp med turistvirksomhet.

Figur 24 Beyond Limits tilbyr turen "Nordland på tvers", både sommer og vinter. I slikt vær kan det være greit å ha med en guide? Foto: Beyond Limits

2.4 Kunnskap om reiseliv

2.4.1 Nasjonal reiselivsstrategi 2030

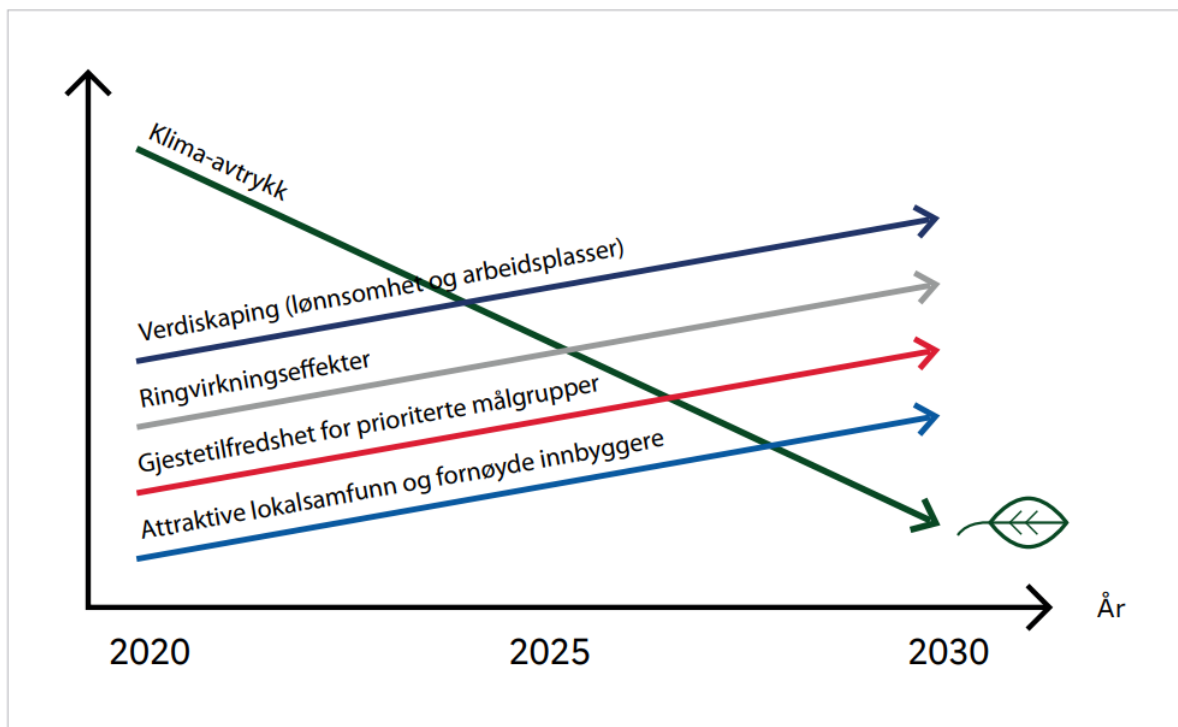
Reiselivet er viktig for Norge av mange grunner; regional utvikling, sysselsetting, verdiskaping, eksport og bærekraft. Reiselivsnæringen gir store ringvirkninger og muligheter for verdiskaping også i andre næringer. Reiselivet står nå ved noen viktige korsveier, utløst av koronapandemien. Reiselivsnæringen i Norge gir jobb til svært mange. Sysselsettingen tilsvarte 171 200 årsverk i 2011. Det vil si 7,1 prosent av all sysselsetting. Beregninger fra World Travel and Tourism Council (WTTC) viser at den totale sysselsettingseffekten, med alle ringvirkninger, var 350 000 arbeidsplasser. Det totale konsumet var 193,9 milliarder kroner, og foreløpige tall fra SSB for 2019 viser at eksportandelen av dette er 59 milliarder. Det gjør reiseliv til Norges femte største eksportnæring.

Vår attraktivitet som reisemål er særlig knyttet til majestetiske landskap, ikoniske utsiktspunkt, vandre- og fiskemuligheter, gode forhold for ski- og vinteraktiviteter, samt fenomener som midnattssol og nordlys. Norge har også en høy score på en internasjonal ranking av nasjoner som leverer på opplevelsesturisme (adventure tourism). Allemannsretten og vår friluftslivstradisjon er vevd inn i dette bildet. Det skaper i seg selv interesse internasjonalt, samtidig som det er en sterk driver for nordmenns reiser i eget land. Det understreker behovet for å ha håndteringsevne og regimer for god besøksforvaltning, der de besøkende møter vår natur.

Det er et stort verdiskapingspotensial i naturbasert reiseliv gjennom mer bruk av guiding og tilrettelegging for ulike målgrupper, både nasjonale og internasjonale. Samhandlingen mellom institusjonene som forvalter naturen på vegne av felleskapet og reiselivsaktørene som har naturbaserte opplevelser (i vid forstand) som sitt driftsgrunnlag må styrkes, for å sikre at en videre utvikling blir bærekraftig og ivaretar alle hensyn på en god måte

Strategien peker ut mål og retning. Verdiskaping, ringvirkningseffekter og gjestetilfredshet skal øke. Utviklingen skal samtidig bidra til attraktive lokalsamfunn med fornøyde innbyggere og klimaavtrykket skal reduseres.

Utviklingen skal være basert på FNs bærekraftsmål og regjeringens mål om det grønne skiftet.

Figur 25 Norsk reiseliv fram mot 2030 (utklipp fra reiselivsstrategien).

2.4.2 Stortingsmelding 19 (2016-2017) – Opplev Norge – Unikt og eventyrlig

Denne stortingsmeldinga er sentral i arbeidet med besøksstrategier og besøksforvaltning i verneområder.

Stortingsmeldinga sier at nasjonalparkene og andre store verneområder skal bidra til lokal verdiskaping innenfor rammene av det enkelte verneområdet. Bærekraftig bruk til reiseliv kan i mange tilfeller utøves i verneområdene uten at det kommer i konflikt med vernet.

I april 2015 lanserte Klima- og miljødepartementet en merkevarestrategi for norske nasjonalparker. Med denne strategien ønsket regjeringen å legge til rette for å få flere besøkende inn i nasjonalparkene der hvor naturen tåler det, og at kommunene kan utnytte sine muligheter til å legge til rette for miljøvennlig reiselivsvirksomhet utenfor nasjonalparkene. En god besøksforvaltning, besøksstrategier og kunnskap om verneverdier og tålegrenser vil bidra til at nasjonalparkene og andre vernede områder blir attraktive besøksmål samtidig som verneverdiene tas vare på.

Reiselivsmeldinga sier og at det ikke skal være et skille mellom kommersiell og ikke-kommersiell aktivitet i verneområder, men at type aktivitet og påvirkningen på verneverdier er det som skal være førende. Om et lokalt turlag tar 50 stykker med seg på tur, har det like stor påvirkning på verneverdier som om en guidebedrift tar med seg 50 stykker på tur.

2.4.3 Reiselivsstrategi Nordland

Nordland er rik på natur og naturopplevelser med en befolkning som er flinke til å ta i bruk de mulighetene naturen deres gir. Det har skjedd mye innenfor reiselivsnæringen i fylket de senere årene gjennom både forskning, utvikling og vekst

for næringen. I 2018 ble Nordland frem som et av de mest populære feriedestinasjonene for det norske markedet, der hele 20,1% valgte Nordland som drømmefylket å feriere i.

I 2017 lanserte Nordland fylkeskommune sin strategi for reiseliv- og opplevelsesnæringer i Nordland de frem mot 2021. Under tittelen «Opplevelser langs verdens vakreste kyst» skal det jobbes for bærekraftige reiselivsbedrifter og lokalsamfunn gjennom samarbeid og nyskaping. Visjonen for reiselivsstrategien er: Mat, kultur og natur! Nordland skal levere opplevelser i verdensklasse.

Reiselivsstrategien til Nordland fylkeskommune sier konkret at de ønsker tilrettelegge for god skilting til severdigheter i fylket, så som kulturminner og nasjonalparker. .

2.4.4 Reiselivsstrategi Salten

I likhet med fylkeskommunen satser både Salten og Nord-Helgeland på videreutvikling av en bærekraftig reiselivsnæring. Strategiplan Reiseliv Salten 2017-2027 er en strategiplan for reiselivsnæringen som skal ligge til grunn for den kommunale satsningen på reiseliv i regionen. Kommunene har en viktig rolle som vertskap, produkteier, rammesetter og utviklingspartner for reiselivsnæringen. Skal næringen ha mulighet for vekst, må den integreres i lokale og regionale utviklingsprosesser der det må settes av både økonomiske og menneskelige ressurser. Strategien er vedtatt av alle de ni Saltenkommunene.

Visjonen for strategien er «Salten- opplevelser som setter spor» der hovedmålet med strategien er å øke verdiskaping og sysselsetting i reiselivsnæringen. Et bærekraftig reiseliv skal ligge til grunn for utviklingen, og strategien viser til de 10 prinsippene for et bærekraftig reiseliv. Strategien legger opp til at Salten som destinasjon bør se på mulighetene for å bli sertifisert som «Bærekraftig reisemål». Naturen trekkes frem som et av tre områder der Salten har et stort markedspotensial og det at regionen har fem av Nordlands ni nasjonalparker trekkes frem som et unikt utgangspunkt for en bærekraftig reiselivsutvikling.

Strategien har fem satsningsområder: Samskaping, destinasjonsorganisering, opplevelsesutvikling, vertskapsrollen og Bodø som motor. Ved siden av overordnede markeds- og tilretteleggingstiltak innenfor alle de fem satsningsområdene er naturen trukket frem som eget satsningsområde under «opplevelsesutvikling». Under tiltak her skal det gjennomføres en SWOT-analyse av strategiske fortrinn for Salten innen områdene natur, kultur og mat, utarbeides muligheter for etablering av næringsaktivitet i nasjonalparkenes randsoner, jobbes med skogrydding langs veiene i Salten og jobbes for en ny merkevare for nasjonalparkene i Salten. Med Miljødirektoratets nye merkevare «Velkommen inn» lansert i 2015 vil det siste tiltaket allerede være utført. Blant andre tiltak relevant for nasjonalparkenes besøksstrategi er kommunenes vertskapsrolle for de besøkende der skilting, turistinformasjon, digital informasjon og samferdsel trekkes frem.

2.4.5 Reisemålet Nord-Helgeland

Vision: «Sakte reiser og lokale møter som gir meningsfulle opplevelser hele året»

Profil 2027: Nord-Helgeland er særlig attraktivt for gjester som ønsker å senke pulsen gjennom å være tett på naturen og lokalsamfunnet. Gjestene reiser "grønt og sakte" og bruker tog, det omfattende ferge- og hurtigbåttilbud som er i ferd med å elektrifiseres, leier el-sykkel og kajakk og blir oftest i mange dager. Reisen er selve målet. Man er opptatt av å delta på meningsfulle og lærerike natur- og kulturopplevelser. Måltidene med lokalmat inntas der hvor man møter det lokale vertskapet. Man får innfridd sine forventninger om å "leve i pakt med det lokale" og ønsket om å være "mer gjest enn turist".

Etterspørselen etter naturbaserte opplevelser er ventet å vokse ytterligere i kjølvannet av pandemien. Naturbasert reiseliv er ventet å komme seg raskere på beina igjen enn annen reiselivsaktivitet som omfatter større grupper, og innendørs aktivitet.

Naturbaserte aktiviteter har lenge vært en av de raskest voksende formene for turisme, og Norge har hatt en viktig posisjon i disse markedene, en vekst som også Helgeland og resten av Nordland har tatt del i. Utvikling innen teknologi og utstyr har bidratt til at flere aktiviteter har kommet til og at flere mennesker deltar i aktiviteter. Friluftslivet har blitt mer "sportifisert" og fartsfylt, og behovet for tilrettelegging og guiding øker.

Nøkkelen for en vellykket satsning på reiseliv nord på Helgeland vil være å fokusere på helårsturisme og helårig sysselsetting. For å etablere helårs reiselivsvirksomhet på et reisemål, må man først og fremst få på plass et attraktivt og profesjonelt opplevelsestilbud i alle sesonger, der aktørene har effektive systemer for booking, logistikk, kvalitetssikring og salg.

En ny storflyplass på Mo er viktig for reiselivssatsinga på Nord-Helgeland, og man forutsetter et langt større besøkstrykk når denne er ferdig. I tillegg til stor flyplass er det forventet store industrietableringer i Rana, som vil bidra til en markant økning i folketall. Besøksstrategien bør ta høyde for at verneområdene på Saltfjellet kan få et langt større trykk med tanke på turisme og fremtidig bruk. Per nå er uansett kollektivtilbudet for dårlig til at økt vekst i Mo i Rana vil føre til nevneverdig økt bruk av nasjonalparken.

2.4.6 Nøkkeltall for turisme i Salten

Kapitelet er utdatert – har etterspurt nye tall fra Visit Bodø.

~~Reiselivsnæringen bidrar med 541,8 millioner kroner til Saltens verdiskaping, med Bodø som den helt klart største reiselivskommunen i regionen med sine 420,8 millioner kroner i verdiskaping.~~

~~Fra 2000 til 2016 har overnattingsbedriftene i Salten opplevd en vekst på 18%, tross en sterk nedgang i 2013 som har vedvart de senere år. I 2016 hadde Salten 557 424 overnattinger, 339 378 av disse i Bodø. Ser man på overnattingstall, generell utvikling og sesong skiller Bodø seg klart ut på alle felt. Strategisk utviklingsarbeid og videreutvikling av produktsortiment i kombinasjon med betydelig kapasitetsvekst innenfor hotell og overnatting har sikret en positiv utvikling tross periodevis nedgang i Nordlandsk reiseliv generelt. VisitBodø har stått sentralt i dette arbeidet og det er~~

~~grunn til å tro at satsningen på hele Saltenregionen som destinasjon vil bidra til en lignende positiv utvikling for regionen utenfor Bodø også.~~

~~Det er hotellmarkedet som har opplevd den største veksten innenfor overnatting med 14,5 % vekst i perioden 2000–2016. I samme periode har campingturismen blitt redusert med nesten 30%. Dette til tross for at camping utgjør en stor del av overnattingskapasiteten i regionen. Utviklingen her har stor betydning for lokal verdiskaping knyttet til sommer- og rundreiser.~~

2.4.7 Reiselivet rundt Saltfjellet

Det finnes overnattingssteder rundt hele nasjonalparken – åtte hoteller, 23 campingplasser, private utleiehytter samt et stadig økende antall Air BnB-enheter. Per juli 2022 er det rundt 50 AirBnB-enheter i områdene rundt Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark.

Tidligere var Saltfjellet hotell Polarsirkelen et svært viktig samling- og overnattingssted for turister som skulle besøke verneområdene på Saltfjellet. Dette har imidlertid ikke vært i drift på to år, og det er vanskelig å se for seg at hotellet kan komme tilbake til sin storhetstid på 70-tallet. Hotellet ligger svært sentralt mellom E6 og jernbanestasjon. Det ligger også bare noen minutter utenfor Saltfjellet landskapsvernområde og Dypen naturreservat, og ny drift på hotellet vil føre til stor ferdsel i verneområdene. Noe av turiststrømmen som tidligere dro til Saltfjellet hotell besøker nå Saltdal turistsenter eller Nordnes kro og camping.

Graddis fjellstue er en idyllisk liten «fjellstue» like nord for Saltfjellet landskapsvernområde. De tilbyr både overnatting og mat, og ligger sentralt på Nordlandsruta.

Spisesteder finnes også rundt hele Saltfjellet.

Saltfjellet blir lite brukt i markedsføring av reiseliv og produkter, men både Polarsirkelen og Svartisen er begreper som blir mye brukt i markedsføringssammenheng.

I Rana har man i stor grad brukt «Polarsirkelen» som begrep, og man finner både Polarsirkelen skole, Polarsirkelen lufthavn, Polarsirkelen hotell, etc. Saltfjellet Reinprodukter selger reinkjøtt. Mens man på vestsiden finner mange referanser til Svartisen, som for eksempel Svartisen Apartments, Svartisen dykkeklubb og Svartisens rike, for å nevne noen.

Ved Engenbreen finner vi Brestua som tilbyr både mat og overnatting, samt at kaiområdet ved Engen har utviklet seg til en liten suvernirbutikk. I og rundt Engenbreen er det mange små bedrifter som har etablert seg, som for eksempel de som driver skyssbåten over fjorden.

2.5 Kunnskap om nåværende bruk

2.5.1 Reindrift

I verneområdene på Saltfjellet drives det aktiv samisk reindrift hele året. Saltfjellet reinbeitedistrikt benytter alle verneområdene på Saltfjellet. Noen av verneområdene, blir benyttet hele året, mens andre områder blir brukt som sesongbeiter. Alle verneforskriftene har som formål å ta vare på det samiske naturgrunnlaget.

Saltfjellet reinbeitedistrikt er 5600 km² stort. Rundt halvparten av arealet ligger i verneområder som forvaltes av Midtre Nordland nasjonalparkstyre. I tillegg benytter Hestmannen-Strandtinden reinbeitedistrikt de sørvestlige delene av Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark, sør for Svartisen. Saltfjellet reinbeitedistrikt er det største distriktet i Nordland og har et øvre reintall på 3500 individ. Saltfjellet har gjennom all tid vært et viktig område for reindrift og samisk naturbruk. Noe de utallige samiske kulturminnene viser. Foruten områder i Skjerstad/Saltstraumen og vestlige områder i Meløy/Gildeskål er distriktets beiteareal sammenfallende med verneområdene på Saltfjellet (samt Láhko nasjonalpark). De ulike siidaandelene i distriktet er gjerne spredt, i forsøk på å fordele beitepresset i de ulike sesongene. Noe som resulterer i spredt beiting i store deler av Saltfjellet-området.

Figur 26 Kalvmerking på Ljøsenhammeren like nord for Gåsvatnan landskapsvernområde. Foto: Johan Rova

De svenske samebyene Svaipa og Semisjaur-Njarg kan etter grensebeiteloven beite mellom Junkerdalen, E6 og Virvassdalen i perioden 1. juli til 31. august. De kan også stå lengre utover høsten til brunsten er ferdig, men det må være enighet med norsk reindrift.

Både Ildgruben og Balvatn reinbeitedistrikt har beiterett rett utenfor verneområdene på Saltfjellet, øst for Rana- og Saltdalselva, og det hender at rein fra tilgrensende distrikt blander seg med «Saltfjellrein».

Om vinteren er de østlige (tørt høyfjellsklima) samt de vestlige delene (nært kyst) viktigst for reinen. Her har den stort sett tilgang på beiter som ikke er nediset. Likevel vil man vinterstid kunne støte på rein i alle verneområdene på Saltfjellet.

Kalvingslandet er det mest kritiske området for reindriften i Saltfjellet. Her er det svært viktig at reinen får ro, og at den bli lite utsatt for forstyrrelser før og etter kalving. Det viktigste kalvingslandet i Saltfjellet er mellom Bjellåga og Stormdalsfjellet (Figur 27 Vårbeiter / kalvingsland i Saltfjellet. Områder med tett avstand mellom striper er de viktigste kalvingsområdene). og strekker seg som ei tunge nordover helt mot Børvasstindan, utenfor verneområdene i nord. I kalvingsområdene vil forstyrrelser i mai og juni være svært negativt, og i verste fall gå på bekostning av reproduksjonen, som igjen går ut over næringa og kulturen reinen representerer. I de siste årene har det vært en økning i antall løse hunder. Selv om de færreste jager rein, vil de likevel være en stor forstyrrelse. Reinsimlene ser ikke forskjell på en «snill» hund som ikke jager rein, og en potensiell fiende. Alle hunder er rovdyr, uavhengig av hvor godt oppdratt der er.

Ved forstyrrelser etter kalving, kan simlene legge på flukt slik at de forlater kalven, som ikke vil klare seg alene. Saltfjellet har blitt et populært utfartsområde på våren. Lange skiturer på vårføre med sollys langt ut over kveldene, er noe mange forbinder med Saltfjellet. Disse turene forbindes også med isfiske på Søndre Bjellåvatn. Søndre Bjellåvatn ligger tett inntil Riebbivagge øverst i Tollådalen, som er det viktigste kalvingslandet i Saltfjellet. Her er det en vesentlig interessekonflikt mellom friluftsliv og reindriften, som er vanskelig å regulere all den tid det er allemannsrett i området. De besøkende i denne perioden lar seg heller ikke styre av tilrettelegging og kanalisering, da de fleste skal besøke Søndre Bjellåvatn for å fiske på isen.

Melfjordloftan og Glomdalen er også definert som vårbeiter. Mens Melfjordloftan er såpass utilgjengelig at ferdsel aldri ser ut til å kunne bli ei utfordring, ser man i større og større grad at Glomdalen med Pikhågan blir et populært turmål. Denne økningen inn mot Pikhågan bør overvåkes og eventuelt må man se på tiltak for å bremse ferdselen inn i dette området på vårsommeren. Generelt er dette et fjellområde som er svært sårbart for slitasje og forstyrrelser, og det er ikke ønsket å legge til rette for ferdsel i dette området. Utfordringa er at Pikhågan blir en forlengelse av stien inn til Marmorslottet. Siden det er økt ferdsel og interesse for Marmorslottet, vil også flere besøkende trekkes innover Glomdalen mot Pikhågan.

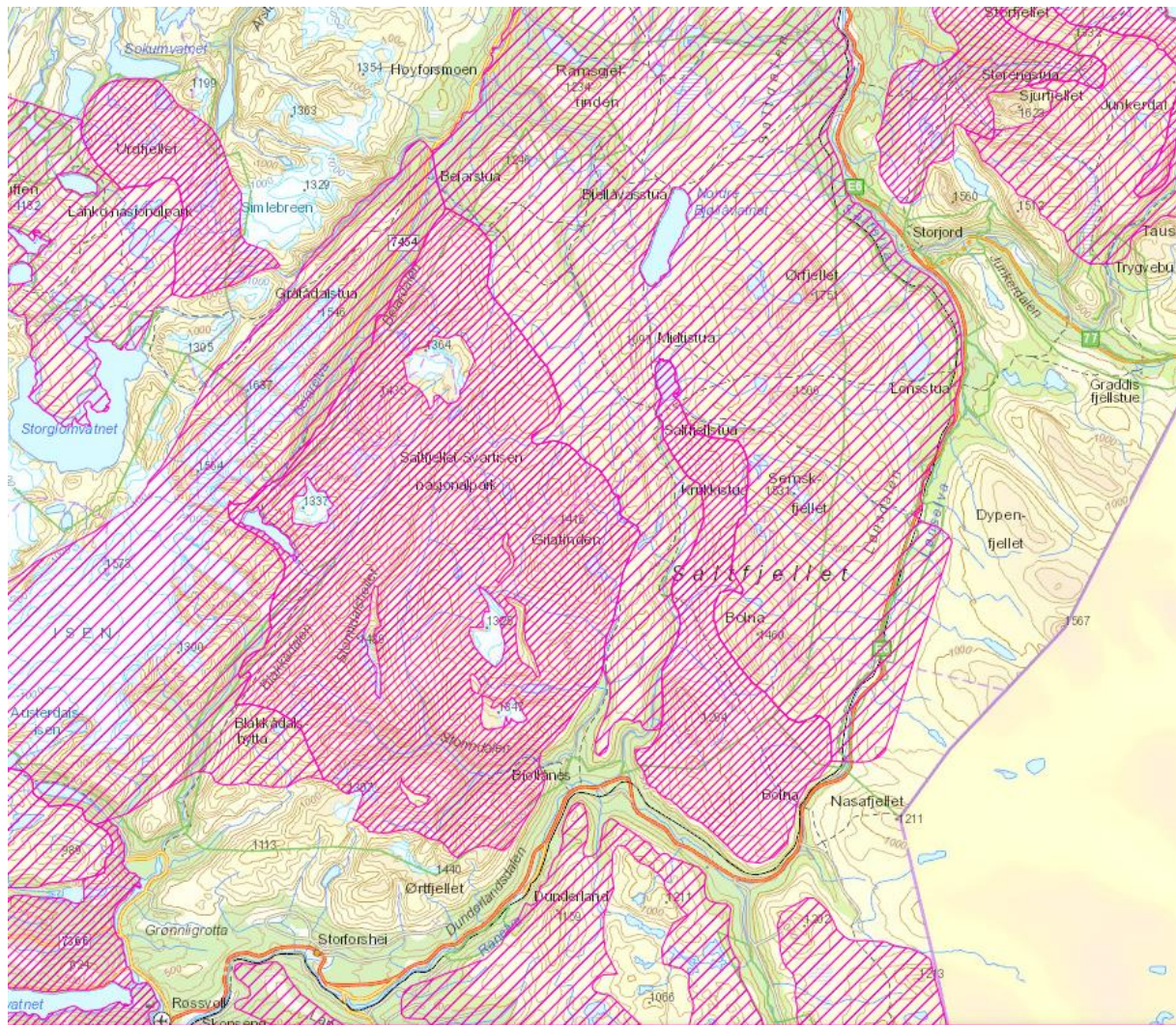

Figur 27 Vårbeiter / kalvingsland i Saltfjellet. Områder med tett avstand mellom striper er de viktigste kalvingsområdene.

Reinen beiter seg ut av kalvingslandet, og utover sommeren benyttes hele nasjonalparken. I mindre grad landskapsvernområdene. Mens om høsten trekker reinen mot vinterbeitene i øst og nord, og vil berøre alle verneområdene på Saltfjellet.

Brunstperioden om høsten er også en sårbar tid for reinen. Her er det også viktig at han finner ro, slik at den får parret seg. I motsetning til kalvingslandet som er relativt konsentrert, er høstbeitene og brunsten spredt over hele Saltfjellet.

Områdene vest for Svartisen blir i liten grad benyttet av reindriften (unntatt Melfjordloftan). Økt tilrettelegging til Engenbreen og Tåkeheimen vil derfor ha liten negativ konsekvens for det samiske naturgrunnet.

Figur 28 Høstbeiter/brunstområder. Hele Saltfjellet benyttes om høsten.

2.5.2 Landbruk

Deler av Saltfjellet benyttes også til landbruk. I sør, tidligere Storlia naturreservat, beiter både storfe og sau, mens i nordre deler av nasjonalparken og Gåsvatnan landskapsvernområde beiter det tidvis mye sau. I de nordligste delene av Gåsvatnan landskapsvernområde beiter det også geit i korte perioder om året. Dette er med på å gi landskapet en spesiell karakter. Vesterlisætra ligger i Sørtdalen, helt i nordgrensa til Gåsvatnan landskapsvernområde. Per i dag er det ikke drift på denne, men det kan ikke utelukkes at dette også er status i fremtiden. Drift på denne sætra vil bety relativt intensiv beiting innover Sørtdalen, og det kan også gjøre området mer utilgjengelig i form av grunder og gjerder.

2.5.3 Fiske

I Nordfjorden bedrives kystfiske og reketraling. Nord-Reker AS har drevet reketraling i Nordfjorden siden 1972, og er med sine 12 ansatte en viktig bedrift i Rødøy / Lurøy. Det er viktig at turisme ikke går på bekostning av fisket i Nordfjorden og Melfjorden.

2.5.4 Skogbruk

Det er ikke skogbruk i verneområdene på Saltfjellet i dag, men historisk sett har fjelldalene vært viktige områder for uttak av tømmer og tjærebrenning.

2.5.5 Lokal bruk

Lokalt blir områdene på Saltfjellet brukt til rekreasjon, og den lokale bruken skiller seg ikke nevneverdig fra øvrig friluftsliv. Tradisjonelt friluftsliv og høstingsfriluftsliv er den viktigste lokale bruken rundt Saltfjellet. Saltfjellet er rikt på bær, og det er lange tradisjoner for å sanke særlig multebær på fjellet om høsten. Dette utøves også primært av lokal- regionalbefolkning. Den lokale bruken er også mer spredt i tid og rom. Der tilreisende kommer primært på sommeren, er den lokale bruken hele året. Om vinteren er det mest ferdsel inn og ut fra hytteområder som; Lønsdal, Trollhaugan, Beiarfjellet og Stabbursdalen, men rundt påske og utover våren kommer tilreisende i større grad inn i området, med utgangspunkt i de sentrale innfallsportene.

Den lokale brukeren er vanskelig å styre, og det vil heller ikke være hensiktsmessig. De som bor, har hytte, eller annen tilknytting til områdene vil fortsette å bruke Saltfjellet som de har gjort tidligere. Enten om det er småviltjakt, storviltjakt, bærturer, fotturer, skiturer eller mer ekstreme friluftaktiviteter som grotting, skikjøring og klatring. Besøksstrategien tar høyde for at deres bruk fortsetter som før, da man ikke kan se at denne bruken forringer områdene på noe vis, og at mål og strategier først og fremst retter seg mot fremtidig besøk og besøkende som lar seg styre. Det er viktig å understreke den nasjonale reiselivsstrategiens målsetting om å skape attraktive lokalsamfunn og fornøyd lokalbefolkning. Derfor må mål og strategier i besøksstrategien tilpasses dette nasjonale målet.

En del lokale brukere har hytter i området, og går ofte dagsturer med utgangspunkt i egen hytte. Disse vil i stor grad ha egne stier og veier, og lar seg sjeldent lede av merking og tilrettelegging.

Reindrift er beskrevet, men i tillegg har man samisk naturbruk som strekker seg ut over reindriften. Muligheten for å bruke områdene til samisk kultur er forankret i verneforskriftene.

2.6 Sammenstilling av kunnskapsgrunnlaget

Saltfjellet-Svartisen er et stort og komplekst system av ulike naturtyper, økosystemer, arter, verneformer, næringsvirksomheter og ikke minst friluftsliv og friluftslivsformer. De fleste verneområdene på Saltfjellet ble opprettet i 1989, og gjennom 30 år med forvaltning, og utvidelse i 2020 har vi stor kunnskap om de ulike verneområdene og bruken av disse. Besøksstrategien er først og fremst en videreføring av allerede eksisterende aktivitet. Den kommende forvaltningsplanen bør diskutere mulighetene for ny aktivitet og infrastruktur i Saltfjellet, som for eksempel nye turistforeningshytter ved Gila og Storoksvatn.

Figur 29 Ruinene etter Gilastua. Om denne skal bygges opp igjen må diskuteres i en forvaltningsplan. Foto: Hentet fra Geocaching.com).

3. Mål og strategiske grep

3.1 Mål for besøksforvaltningen

Hovedmålet for besøksforvaltninga i verneområdene på Saltfjellet skal være å sikre og ivareta verneverdiene og verneformålene på Saltfjellet. Det er verneverdiene som utgjør besøks- og opplevelsesverdiene og gjennom å ta vare på disse, vil verneområdene være attraktive besøksmål både i dag og i fremtida. Dette vil gi verdiskaping i tid og rom.

Delmål:

- Etablere hovedinnfallsporter på de mest besøkte og relevante startstedene: Storvollen, Lønsdal, Engenbreen, Beiarfjell og Tollådalen.

- Oppdatere og lage ny informasjon på strategisk viktige informasjonspunkter: Nordland nasjonalparksenter, Polarsirkelsenteret, Krokstrand, Engenbreen og Storjord i Beiarn.
- Gi besøkende gode opplevelser i nasjonalparken uten at dette bidrar til nevneverdig tilrettelegging
- Gjøre besøksforvaltninga mer enhetlig og systematisert i hele området, og bidra til mer attraktive lokalsamfunn og fornøyd lokalbefolkning.
- Bidra til økt verdiskaping i lokalsamfunnene rundt Saltfjellet, gjennom god samhandling med næringsaktører, brukere og kommuner.
- Gjennom kanalisering, tilrettelegging og informasjon skal besøksstrategien sørge for å kanalisere besøkende bort fra sårbare områder for dyreliv til ulike tider på året
- Beholde øvre Blakkådalen, Glomdalen og øvre deler av Stormdalen som naturområder uten tilrettelagte stier og merking.

3.2 Strategiske grep

For å nå målene for besøksforvaltninga skal økt ferdsel kanaliseres til ytterkantene av nasjonalparken og områder som tåler økt besøkstrykk. Det skal utarbeides informasjon som øker forståelsen av verneverdiene på Saltfjellet. Det må også utformes informasjon som gjør besøkende bedre rustet til å velge rett tur, eller turmål ut fra egne forventinger, ønsker, kompetanse/erfaring og fysisk form. Det skal også lages temainformasjon som vil være å finne på de ulike innfallsportene.

3.2.1 Kanalisere ferdsel

Økt ferdsel i verneområdene på Saltfjellet skal i all hovedsak kanaliseres til allerede brukte stier og stinett. Besøkende som vil gå lange turer i fjellet henvises primært til Nordlandsruta, Telegrafruta samt de allerede veletablerte turistforeningsstiene i verneområdene.

I Saltfjellet er det et omfattende stinett med over 440 km med merkede stier. I enkelte områder går stier parallelt gjennom samme fjellområde, samt at enkelte stier går gjennom sårbare naturområder. Ingen av stiene benyttes i et slikt omfang at det truer naturverdier i området. De merkede stiene klassifiseres i to kategorier:

- A) Viktige for merkevaren Norges nasjonalparker
- B) Viktige for lokale brukere

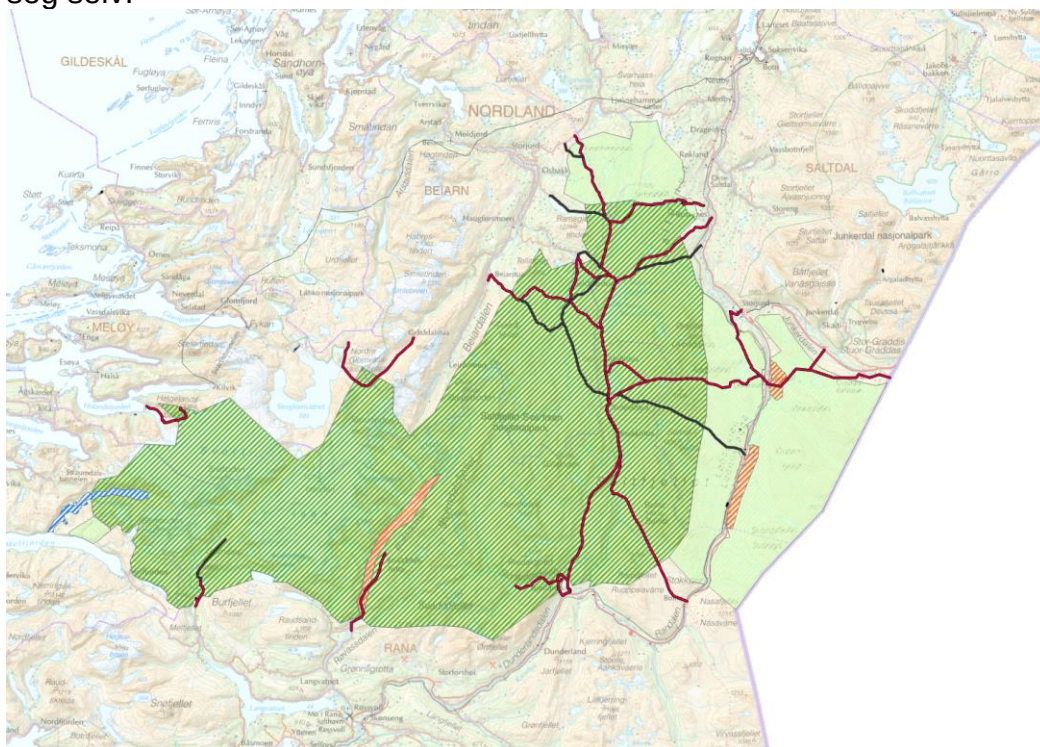
Stier i kategori A skal eksponeres sammen med nasjonalparken. Disse stiene skal vises på merkevarekart som igjen brukes på brosjyrer, nettside og informasjonsplakater. Det er også stier som blir anbefalt fra informasjonssentre/informasjonsplakater rundt nasjonalparken. Det forventes økt trafikk på disse stiene. Ved enden av disse stiene skal det på sikt komme verneplakater, temaplakater og eventuell annen informasjon knyttet til nasjonalparkene. Det skal også skiltes til disse stedene fra riksvei og fylkesvei. Kategori A vil sammenfalle med de foreslåtte innfallsportene, og områder som tåler økt bruk. Bodø & omegn turistforening har spilt inn et ønske om å legge en sti over Storpåsk. Dette kan imøtekommes, men da skal stien gjennom Rebbivagge og

Stallogropa på sikt opphøre (ikke merkes, skiltes eller tilrettelegges på annet vis). Det samme gjelder den sydlige stien gjennom Tverrådalen over til Bukkhaugbua. Området Rebbivagge / Stallogropa er svært sårbart for forstyrrelser, og det skulle opprinnelig ikke være sti innenfor Bukkhaugbua.

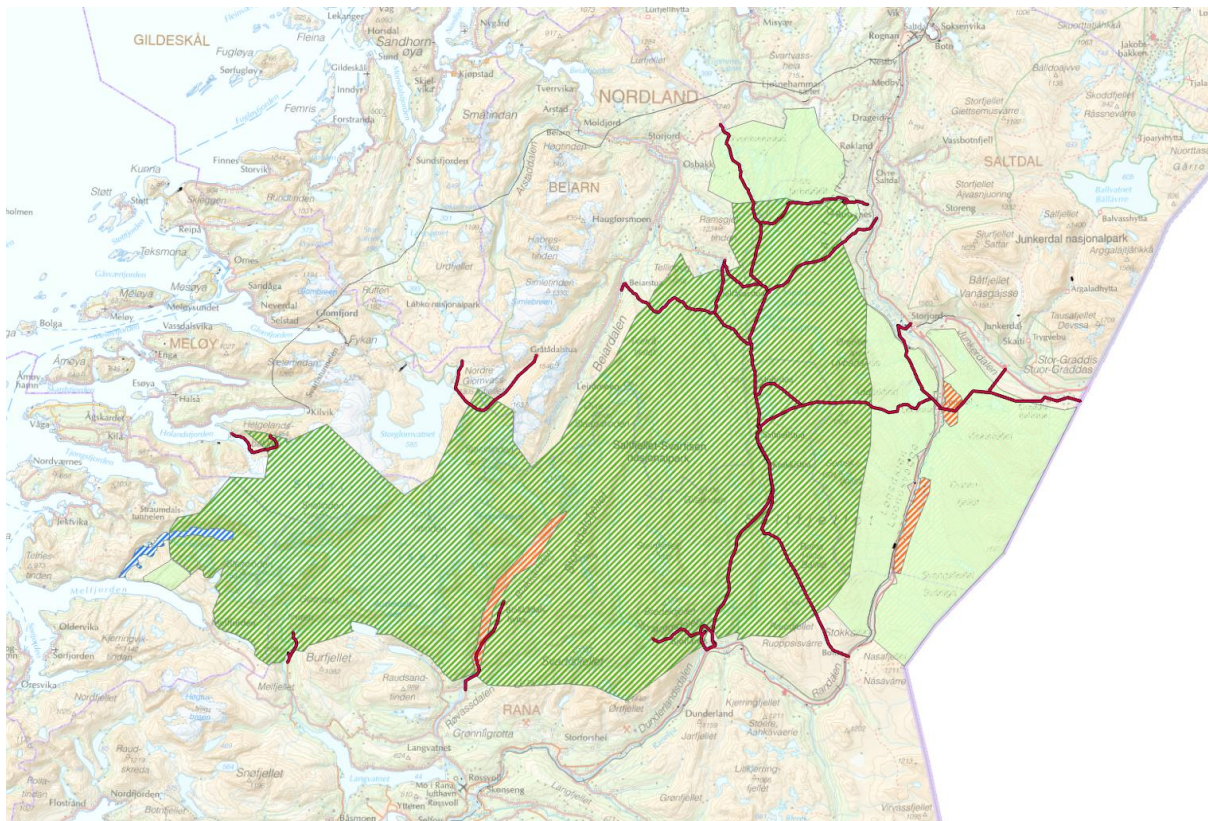
Kategori B eksponeres i liten grad og vil kun være synlig på turkart. Disse stiene tilrettelegges med mål om å tilfredsstille lokale brukere (mindre behov for tilrettelegging pga færre brukere). Det er ikke ønskelig at ferdselen langs disse stiene skal øke, og det skal ikke skiltes til disse fra vei. Det vil heller ikke settes opp informasjon om verneområdene på startpunktene til disse stedene. Ved revisjon av besøksstrategi bør det også vurderes hvor vidt noen av kategori B-stiene skal opphøre, særlig de som kan komme i konflikt med verneverdier dersom besøket øker.

Innen denne besøksstrategien ønsker vi at det sees nærmere på kategori B-stier, om hvor vidt de tjener formålet for lokalbefolkning eller om lokalbefolkning heller vil benytte seg av de tyngre tilrettelagte kategori-A-stiene. Denne jobben må gjøres sammen med lokale brukere og eiere av stinett, og krever en god dialog og samhandling. Med å dele stiene inn i to kategorier håper vi at oppnår bedre kvalitet og forutsigbarhet, samt at man unngår økt ferdsel i sårbare områder.

Det er ikke ønskelig å ta opp merkinga gjennom Blakkådalen. Da et delmål er å beholde de øvre delene av Blakkådalen og Stormdalen som villmarksområder uten noen form for tilrettelegging. Tillatelsen til å bygge sikringshytte ved Blakkådalshytta gjelder fremdeles, men det er ikke ønskelig at et nytt bygg her skal bli et besøksmål i seg selv.

Figur 30 Kart med dagens stitraseer. Kategori A (rødt) markedsføres i brosjyrer, nettsider og annet informasjonsmateriell. Kategori B (sort) tilrettelegges for lokalbefolkning, men utgår fra informasjonsmateriell om Saltfjellet. Det opprettes et prosjekt for å se på fremtidig bruk av de sorte stiene.

Figur 31 Kun Kategori A gis oppmerksomhet i markedsføringa av verneområdene på Saltfjellet. Dette inkluderer ny sti over Storvassåsen. Ingen sti øverst i Tollådalen, Tverrådalen, Namnlausdalen, samt sti ned til Langånes og Ramskjell.

I tillegg til det store sammenhengende stinettet i øst, er det også noen kortere dagstur-stier. Stien fra Engenbreen til Helgelandsbukken via Tåkeheimen skulle i opprinnelig forvaltningsplan ikke merkes. Dette går vi nå bort fra og anbefaler merking i samsvar med befaringsrapport. Det skal benyttes bautamerker, som vises godt, også i tåke. Økt ferdsel i dette området sees på som uproblematisk opp mot verneverdier, men det bør gjøres tilretteleggingstiltak på stien utenfor nasjonalparken for å lede bort vann.

I Tollådalen kan det tilbys kulturhistoriske vandringer med Dållågådden Villmarkscamp som utgangspunkt. Her er det allerede satt opp informasjonsplakater som viser ulike samiske kulturminner i området. Vandringer mellom Beiarfjellet og Tollådalen kan være gi gode opplevelser for de som vil gå på fjelltur, uten å bevege seg over like store avstander som Telegraf- og Nordlandsruta.

Fra Beiarfjellet kan man velge lengde på tur etter form og erfaring. Med det foreslåtte stikartet kan man gå fra Beiarfjell til Tollådalen, Røklund, Tverrådalen, Russånes, Lønsdal, eller helt over til Rana, som i sum gir mange muligheter. Fra dagsturer til ukesturer gjennom hele Saltfjellet. Man kan også velge å gå nordover mot Lurfjellhytta og komme ned i Åseli- eller Falkflogdalen. Dette området inngår ikke i besøksstrategien for Saltfjellet, da dette er utenfor vårt mandat og fokusområde, men er likevel viktig å ha med seg i arbeidet med innfallsport på Beiarfjellet.

Besøkssenter nasjonalpark Nordland tar besøkende med på geopoetiske vandringer opp Kjemåga over til Lønsdal stasjon. Nasjonalparkstyret har gitt tillatelse til å merke

om stien, slik at den samsvarer med gamle ferdselsruter opp til Kjemåvatn. Det kan også merkes en avstikker opp på Kjemånasen. Det er foreslått at det på denne ruten skal utformes et informasjonsskilt som viser hvor høyeste regulerte vannstand ville vært, dersom området ikke hadde blitt vernet som landskapsvernområde. Vi mener det ville gitt en god illustrasjon på «hva som kunne vært» og en viktig dokumentasjon av den spesielle vernehistorikken Saltfjellet representerer.

Brekdek som besøksmål utvikles videre. Rundturløypa tilrettelegges med gode og trygge bruer, og stiene bør utbedres, særlig i liene ned mot Tespa. Her må det også gjøres noe arbeid med bruene for å sikre at disse ikke går i ras/flom. Det bør utformes informasjon om fjellgårdene og bruken av området, og rundturløypa bør rendyrkes som en rundtur. Det er også en styrke om fjellgårdene kan benyttes i pedagogiske sammenhenger, og vi ønsker å bygge opp under de tilbudene som gis på Bredek. Nasjonalparkforvaltninga kan i enda større grad involveres i arrangement på Bredek.

Figur 32 Bredek fjellgård

Marmorslottet har blitt en av Helgelands største turistattraksjoner. Frem til utvidelsen av Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark har Marmorslottet ligget i Fisktjønna naturreservat, forvaltet av Statsforvalteren i Nordland. Etter utvidelsen har den vestlige delen av Marmorslottet havnet innenfor nasjonalparken. Områdene ovenfor Marmorslottet, Glomdalen / Pikhågan, er svært sårbart, derfor vil vi ikke ta initiativ til tilrettelegging som kan øke besøket inn i dette området. Hvordan Statsforvalteren i Nordland og Rana kommune tilrettelegger for ferdsel inn til Marmorslottet, omfattes ikke av vår besøksstrategi, men vi må følge med eventuell ferdsel videre inn mot Glomdalen.

Rana regnes som et av kjerneområder for grotter i Norge. Grotter er en såbar naturtype oppført på den norske rødlista for naturtyper. All ferdsel påvirker grottene, og vi ønsker at grotting kanaliseres til besøksgrottene: Setergrotta og Grønnligrotta.

Disse er allerede preget av intensiv bruk, og ved å kanalisere besøkende som vil oppsøke grotter hit, kan man bevare andre og mer sårbare grotter. Sommeren 2022 skal en masterstudent fra NMBU gjennomføre en brukerundersøkelse for å undersøke nærmere hvem og hvordan geoturisme fungerer i Marmorslottet – Pikhågan – Grønnligrotta – Sætergrotta.

3.2.2 Innfallsporter

Ut fra disse strategiske grepene pekes det i retning av 10 innfallsporter. Besøkssenter nasjonalpark Nordland, Røklund, Russånes, Graddis, Lønsdal, Bolna, Storsvolden, Beiarfjellet, Tollådalen, Tverrådalen, Fisktjønnå og Engenbreen. Med dagens krav til innfallsport og bruk av merkevare foreslår vi at man i første omgang fasiliteter innfallsportene på: Lønsdal, Storsvolden, Beiarfjellet, Tollådalen og Engenbreen. Disse skal være både informasjonspunkt og startpunkt. Ved Fykan- / Storlomvatnområdet er det tenkt å etablere en innfallsport til Láhko nasjonalpark. Det er hensiktsmessig at det også informeres om Saltfjellet-Svartisen ved den fortrukne innfallsporten ved Láhko.

I tillegg til innfallsportene får man viktige informasjonspunkter på Engenbreen, Besøkssenter nasjonalpark Nordland, Krokstrand, Polarsirkelsenteret og Storsjord i Beiar. Disse skal fylles med informasjon om nasjonalparker. Det pågår et arbeid med å revidere nasjonalparkutstillingen på nasjonalparksenteret, og det er et mål om at den nye utstillingen skal dekke behovet for informasjon, sammen med eventuell utvending innstilling. Informasjonspunktene må heller ikke være fysiske tavler. Besøkssenter nasjonalpark Nordland jobber nå med et satellittprosjekt der de ser på hvordan man kan nå ut med informasjon på andre steder. Sommeren 2022 ble det kjørt en pilot ved Engenbreen, med opplæring av breverter og informasjon til aktørene i området. Informasjonspunktene kan også være digitale og Visit-selskapene er viktige i kommunikasjon ut mot et stadig voksende digitalt publikum. I tillegg skal det etableres nettside og Facebook-side for nasjonalparken.

I tillegg har det blitt foreslått to aktuelle utsiktspunkter: på Melfjellet og på Myken. Disse har ikke vært nevnt tidligere. Dette er nye installasjoner. Tidligere er det sagt at det ikke skal sees på nye installasjoner i besøksstrategien, men vi mener at disse to utsiktspunktene er såpass langt unna verneområdene at de ikke vil påvirke «dynamikken» inne i områdene. Hovedpoengene med disse to utsiktspunktene er å gi gode opplevelser av nasjonalparken på avstand, og samtidig gi Rødøy større eierskap til Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark

Forslag til hva som skal være på hver innfallsport:

Beiarfjellet:

- Startpunkt ved DNT-sti over til Tverbrennstua
- Utsiktspunkt i nedstigninga fra Beiarfjell. Portalskilt.
- Informasjonsrom/infopunkt på Storsjord – om nasjonalparken(e), nasjonalparkkommunen Beiar, verneverdier, reindrift og friluftsliv. Det bør også informeres om toalettfasiliteter.

Røklund

- Ingenting fysiske tiltak i første omgang. Utrede mulighetene for å etablere innfallsport i forbindelse med jernbane.

Russånes

- Startpunkt – kun hovedplakat og temaplatat om reindrift. Plasseres i nærheten av plakat om Telegrafruta.

Nordland nasjonalparksenter

- Informasjonspunkt: oppdatere nasjonalparkutstilling inne på senteret. Lage informasjon som er tilgjengelig utendørs.
- Startpunkt – Bedre skilting til nasjonalparkene– utendørs informasjon: hovedplakater, temaplatater: turer på Storjord, reindrift, friluftsliv generelt
- Sammen med Saltdal turistsenter dekkes de fleste fasiliteter.

Graddis fjellstue:

- Startpunkt: Hovedplakat og temaplatat om reindrift. Informasjon om Nordlandsruta skal finnes på stedet.
- Allerede etablert infrastruktur – og viktig bidrag til lokal verdiskaping.

Lønsdal

- Gjennomføre mulighetsstudie
- Startpunkt – etablere ny parkeringsplass, se på toalettløsninger og kartlegge besøksflyt i området. Etablere en bål plass ved Lønselva? Portalskiltet til Dypen naturreservat.
- Informasjonspunkt – hovedplakat, temaplatat om reindrift, Nordlandsruta, og kortere turer i området (geopoetisk vandring, tur i Dypen)

Polarsirkelsenteret

- Kun informasjonspunkt som ruter besøkende til Bolna, Storvollen eller Lønsdal. Hovedplakat, temaplatat om reindrift, om turer i Saltfjellet, om verneverdier, og en overordnet hovedplakat for hele Midtre Nordland?
- Generelt stort behov for å rydde opp i området, både med tanke på varder men også gammel og utdatert informasjon. Stort potensiale til å nå ut til mange besøkende.
- Fasilitetene er allerede på plass.

Bolna

- Ingen større tilrettelegging. Hovedplakat og temaplatat om reindrift

Storvollen

- Gjennomføre mulighetsstudie. Hvordan utnytte fasilitetene på Storvollen?
- Startpunkt: Hovedplakat, temaplatat om reindrift, Bredekrunden, friluftsliv generelt,
- En del fasiliteter finnes, men ansvaret må fordeles.

Fisktjønnna:

- Hovedplakat

Engenbreen

- Informasjonspunkt: Hovedplakat(er), temaplakat om Svartisen, turer i området (Helgelandsbukken og Tåkeheimen), informasjon om Láhko?
- Startpunkt: Parkeringsplasser og toalettfasiliteter
- Må avklare lokalisering. Før eller etter båt? Kanskje flere plasser?

Tollådalen

- Samisk inspirert startpunkt: hovedplakat, temaplakat om reindrift, egen om kalvingsland, kulturminner,
- Toalettfasiliteter sees i sammenheng med informasjonsrom på Storjord i Beiarn

3.2.3 Besøkssenter nasjonalpark Nordland

Nordland nasjonalparksenter ble bygget i 2005 på Storjord i Saltdal. Dette var et autorisert nasjonalparksenter for Junkerdal og Saltfjellet-Svartisen nasjonalparker. Det ble opprettet et forvaltningsknutepunkt her i forbindelse med den lokale forvaltningsmodellen, hvor verneområdeforvaltning, naturoppsyn og naturformidling er samlokalisert. I 2013 ble Adde Zetterquist kunstgalleri bygd på nasjonalparksenteret, og i forbindelse med merkevarestrategien for Norges nasjonalparker skiftet naturavdelinga navn til Besøkssenter nasjonalpark Nordland.

Som forvaltningsknutepunkt er det tette bånd mellom de ansatte naturveilederne, naturoppsynet og nasjonalparkforvalterne. Nasjonalparksenteret har oppdatert informasjon om alle verneområdene som forvaltes av Midtre Nordland nasjonalparkstyre. Det er et mål at fremmede besøkende, som kommer til Midtre Nordland for første gang, skal innom Besøkssenter nasjonalpark Nordland for å få oppdatert og nyttig kunnskap før de besøker verneområdene.

Besøkssenteret er et svært viktig stoppested for turister langs E6 og har siden åpningen i 2005 vært helt avgjørende i informasjons- og veiledningsarbeidet rettet mot Saltfjellet-Svartisen og Junkerdal nasjonalpark. Storjord som friluftsområde er et svært viktig utfartssted med mange både tilreisende og lokale brukere. Fra Storjord starter man blant annet turen opp til Kjemåga, Kjemåvatn, Lønsdal eller videre inn i nasjonalparken i vest. Besøkssenteret er dessuten også et startsted og innfallsport for turer i Junkerdal nasjonalpark. Området er godt egnet for den mer impuls-baserte turismen til nasjonalparkene, og knytter Junkerdal og Saltfjellet-Svartisen sammen til attraktive turmål.

Besøkssenter nasjonalpark Nordland er autorisert besøkssenter for alle nasjonalparkene under Midtre Nordland nasjonalparkstyre. Besøkssenteret vil være den primære arena i informasjon- og formidlingsarbeidet for verneområdene på Saltfjellet. Ansatte på senteret og forvaltere skal samarbeide om formidlingsarbeid og nytt informasjonsmateriell på senteret. Forvalter skal ta initiativ og sørge for at ansatte på senteret som er i kontakt med turister/besøkende har de nødvendige kunnskaper for å svare på spørsmål og drive formidling om Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark.

Storjord og besøkssenter nasjonalpark Nordland skal utvikles i årene som kommer. Det er vanskelig å konkretisere hvordan Storjord og besøkssenteret skal utformes som innfallsport til Saltfjellet. Det skal jobbes for å utvikle et helårig og utvendig

informasjonspunkt, som omhandler Junkerdal nasjonalpark og Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark i tillegg til andre omkringliggende verneområder ved besøksenteret.

Det skal bygges ny natur/nasjonalparkutstilling hvor Junkerdal nasjonalpark vil få en sentral plass. Forvalterne bidrar aktivt i utforming av ny nasjonalparkutstilling, og sørger for at informasjon og utforming blir i tråd med besøksstrategiarbeidet og målene vi har satt oss.

Besøksenter nasjonalpark Nordland har de siste årene hatt dedikert informasjon- og kommunikasjonsansvarlig. Dette har bidratt til et tett samarbeid ved informasjonskampanjer, arrangementer og fysiske plakater. Det jobbes for å styrke / beholde denne funksjonen på Besøksenter nasjonalpark Nordland.

Figur 33 Nordland nasjonalparksenter, med Adde Zetterquist kunstgalleri og Besøksenter nasjonalpark Nordland. Foto: Bjørn Jørgensen.

3.2.4 Polarsirkelen

Polarsirkelen krysser midt på Saltfjellet. Der E6 krysser Polarsirkelen ble det i 1990 bygget et informasjonssenter om Polarsirkelen, nordlys og arktisk natur. Polarsirkelsenteret ligger omsluttet av Saltfjellet landskapsvernområde. Senteret har siden åpningen i vært en stor turistmagnet. Senteret blir besøkt av rundt 200 000 personer hver sommer, og tendensen er en økning i antall turister som vil besøke Polarsirkelen og senteret. I dag fremstår det mer som en suvenirbutikk med lite informasjon om områdene turistene kommer inn i.

I januar 2018 ble det et lite paradigmeskifte på Polarsirkelsenteret. Way Nor som drifter Polarsirkelsenteret ble kjøpt opp av Pegasus Industrier AS. Pegasus har et

større bærekraftperspektiv enn tidligere eiere. De ønsker nå å rydde opp i gamle synder, og vil få på plass ny og oppdatert informasjon både utenfor og inne på Polarsirkelsenteret. I dialog med nasjonalparksenteret ser man på muligheten for å benytte 2. etg til utstillinger, slik det var da senteret åpna.

I dag er det store utfordringer knyttet til nærområdene til Polarsirkelsenteret. Her har turismen over tid preget landskapet, og er den plassen på Saltfjellet der turisme truer verneverdiene. Med 150 000 personer som årlig vandrer ut i terrenget fra Polarsirkelsenteret, i all hovedsak for å bygge varder, gir dette store utslag i både tråkkslitasje og landskapspåvirkning av vardene. Dette er ikke forenlig med formålet om å ta vare på «et identitetsskapende landskap preget av mange samiske og andre kulturminner». Det er og tilfeller der samiske kulturminner har blitt benyttet til varding, som også er brudd på kulturminneloven. Det bygges ikke bare tradisjonelle varder med steiner stablet i en haug som på bildet under. Den senere tid har også stein blitt lagt i bokstav-mønster slik at det danner et ord, navn eller tekst, og i de mest ekstreme tilfellene tar turister med seg ferdige plaketter som de setter på steinene.

Høsten 2022 vil det bli arrangert en dugnad for å rive ned og rydde opp i vardebygginga. Det vil også settes opp temaplakater som informerer om forbudet og hvorfor det ikke er tillatt. Dette gjennomføres uavhengig av besøksstrategien.

Figur 34 Bilde fra polarsirkelsenteret.com - Tempelhøyden

Figur 35 Tekst formet av stein - nord for Tempelhøyden

Siden midten av 90-tallet er det gjort flere ulike forsøk på å informere om vardebygging med skilt. Både forbudsskilt og informasjonsskilt. Informasjonen har fokusert på både landskapsverdier og kulturminner, uten at man kan se at dette har gitt noen nevneverdig effekt. For å forhindre at nye områder blir tatt i bruk, og at det brytes løs ny stein til varder, har Statskog Fjelltjenesten årlig gått over området og revet varder på slutten av turistsesongen. Informasjonen har vært malplassert på området, og det blir gjort en nytt forsøk med å rydde opp i alle vardene og sette temaplakater ved inngangen til vardeområdet.

Det er tydelig at disse mjuke tiltakene i form av informasjon og skilt ikke har fungert til nå. Det er dessuten vanskelig å nå ut med informasjon siden majoriteten av besøkende er utlendinger som kommer langveisfra. Polarsirkelsenteret har tilbudt seg å gå over området hver dag, og informere om forbudet.

Det har tidligere blitt sett på et samarbeidsprosjekt mellom flere aktører i området, om å forsøke å kanalisere turistene bort fra «vardeområdet» ovenfor Polarsirkelsenteret, og heller ta i bruk områdene mellom jernbane og E6. Nasjonalparksenteret har foreslått å lage en natursti (på etablert vei) med muligheter for formidling, samtidig som at de gir besøkende en aktivitet i området som kan erstatte trangen til å bygge varder. Det har også vært foreslått å bygge en Polarsirkelstøtte på en «tue» i terrenget som kan brukes til postkortbilder. Som et prosjekt i besøksstrategien skal det jobbes videre med å se på hvordan Polarsirkelen kan tilrettelegges på en måte, som gjør at man unngår den omfattende vardebygginga øst for Polarsirkelsenteret. Det er også et mål om at tiltakene skal bidra til å vekke nysgjerrigheten til de besøkende, og på den måten kanalisere flere gjester inn på Besøkssenter nasjonalpark Nordland.

3.2.5 Vinterbruk

Verneområdene på Saltfjellet er populære gjennom hele året, men ulike bruk krever ulike områder. Vi mener at Nordlandsruta og Telegrafruta byr på fine opplevelser i alle sesonger, og at det derfor bør fokuseres på disse i denne besøksstrategiperioden, også vinterstid. Her er det ingen behov for tilrettelegging.

Begge turløypene vil kunne bringe vinterbrukerne inn til for eksempel Søndre Bjøllåvatn.

I dag er vinterbruken av Saltfjellet lite kanalisert. Med E6 over fjellet erfarer vi at turgåere har mulighet til å sette bilen ved en av de mange parkeringsplassene over fjellet, og gå ut derfra. Om sommeren ønsker folk å benytte seg av stier og bruer, og det virker lettere å få til kanalisering om sommeren. Dersom man ønsker å kanalisere vinterbrukerne er ei mulighet å la være å brøyte ut de store parkeringsplassene. Da vil man kunne styre atkomsten til der det er mulig å sette fra seg en bil. Mulig at krav til sikkerhet gjør at disse må være åpne.

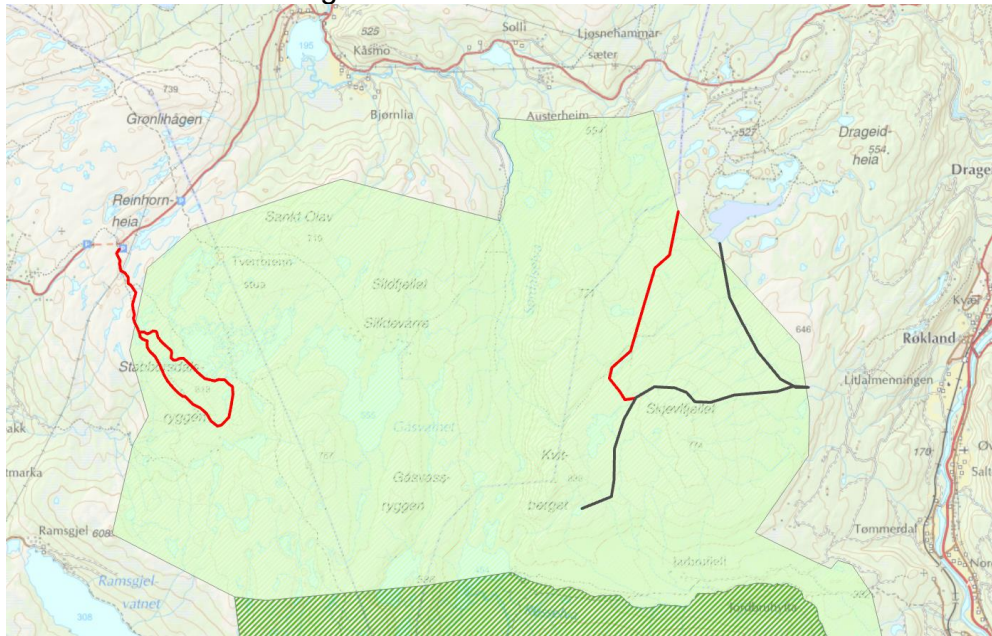
På Beiarfjellet kjøres det opp 26 km med langrennsløype med tråkkemaskin. Halvparten er innenfor Gåsvatnan landskapsvernområde. Dette har blitt et populært tilbud vinterstid, og man ser denne brukes, ikke bare av Beiarvæinger, men folk fra hele regionen. Beiar kommune har signalisert at de ønsker å bygge et servicebygg tilknyttet skiløypa på Beiarfjell. Dersom det kommer opp et servicebygg ved skiløypa blir dette et mye brukt utfartsområde på vinteren. I forbindelse med revisjon av verneforskriftene på Saltfjellet har også Beiar kommune ønsket å utvide løypa til Tollådalen. Innspillet kom etter at ny forskrift var bestemt, og det ble kom en ny høring om å lage ei skiløype i nasjonalparken. Både Statsforvalteren i Nordland og Miljødirektoratet tilrødte å ikke åpne for dette.

Figur 36 Skitur på Beiarfjellet. Etter snøfall blir løypene fort hvasket ut.

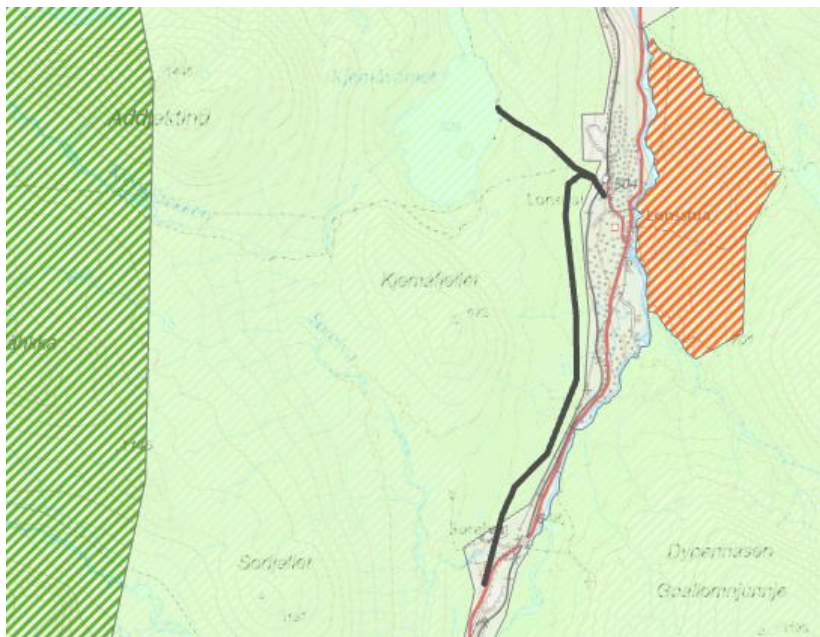
På Trollhauan i Saltdal tråkkes det opp løype inn mot Reinosthelleren og Gohøla med snøskuter. Det har vært et ønske fra kommunen å utvide denne ned mot Røklund slik at den kan kobles sammen med lysløypa og gi en rundtur tilbake til Trollhauan (Figur 37 Eksisterende løyper - rødt, omsøkte utvidelser – svart). Vi mener at det kan åpnes opp for å utvide løypa (må behandles i nasjonalparkstyret), men det bør gjøres en jobb med å forbedre informasjon, merking og tilgjengelighet, også utenfor verneområdet. Per i dag finnes det lite eller ingen informasjon om det tilbudet som finnes, og det er lite forutsigbarhet i når det tråkkes. Med økt kvalitet på

skiløypa fra Trollhauan gir dette sammen med skiløypa på Beiarfjell et godt skitilbud i Gåsvatnan landskapsvernområde. Disse løypetraseene bør også inngå i informasjonsmateriell om verneområdene på Saltfjellet. Slik at de får en kanaliserende effekt og kan bidra til å trekke folk bort fra mer sårbare områder.

Figur 37 Eksisterende løyper - rødt, omsøkte utvidelser – svart. Rundturen i øst kan testes ut i en femårsperiode for å høste erfaringer. Vi ser ikke helt formålet med avstikkeren sørover, utover å ta i bruk enda større fjellområder.

Saltdal kommune har også, sammen med Lønsdal II hytteforening, spilt inn et ønske om å trække skiløyper mellom Lønsdal og Golan, samt Lønsdal og Kjemåvatn. Begge disse løypene er omsøkt, og avslått i påvente av besøksstrategien. Begge løypene vil gå ut fra et område med stor konsentrasjon av hytter, og et område som er relativt mye brukt fra før. Skiløypa til Golan vil i stor grad følge E6 og jernbane, og vil i liten grad påvirke verneverdiene i området. Hver for seg vil ikke oppkjøring av nye skitraseer påvirke verneverdier og forringe naturkvalitetene i områdene, men i sum vil alle de omsøkte skiløypene utgjøre forstyrrelser for vilt, og særlig rein som enkelte år vil ha krevende vintre. Til gjengjeld har hytteeierne i dette området fått forringet sine friluftaktiviteter som følge av ny E6 og viltgjerdet. Vi mener at traseen langs viltgjerdet kan prøves ut, men forutsetter ny styrebehandling.

Figur 38 Omsøkte skiløyper i Lønsdal. Løypen som går parallelt med viltgjerde, jernbane og E6 kan testes ut i en femårsperiode. Krever ny styrebehandling.

I øvrige deler av verneområdene på Saltfjellet vil det ikke være aktuelt å trække opp skiløyper, men det er mange topper som benyttes av frikjørere og turgåere på fjellski går praktisk talt hvor de vil i de østlige delene. I Svartisen-området er det topturer som er mest aktuelt, men også skiturer mellom Holmvatnet og Tåkeheimen.

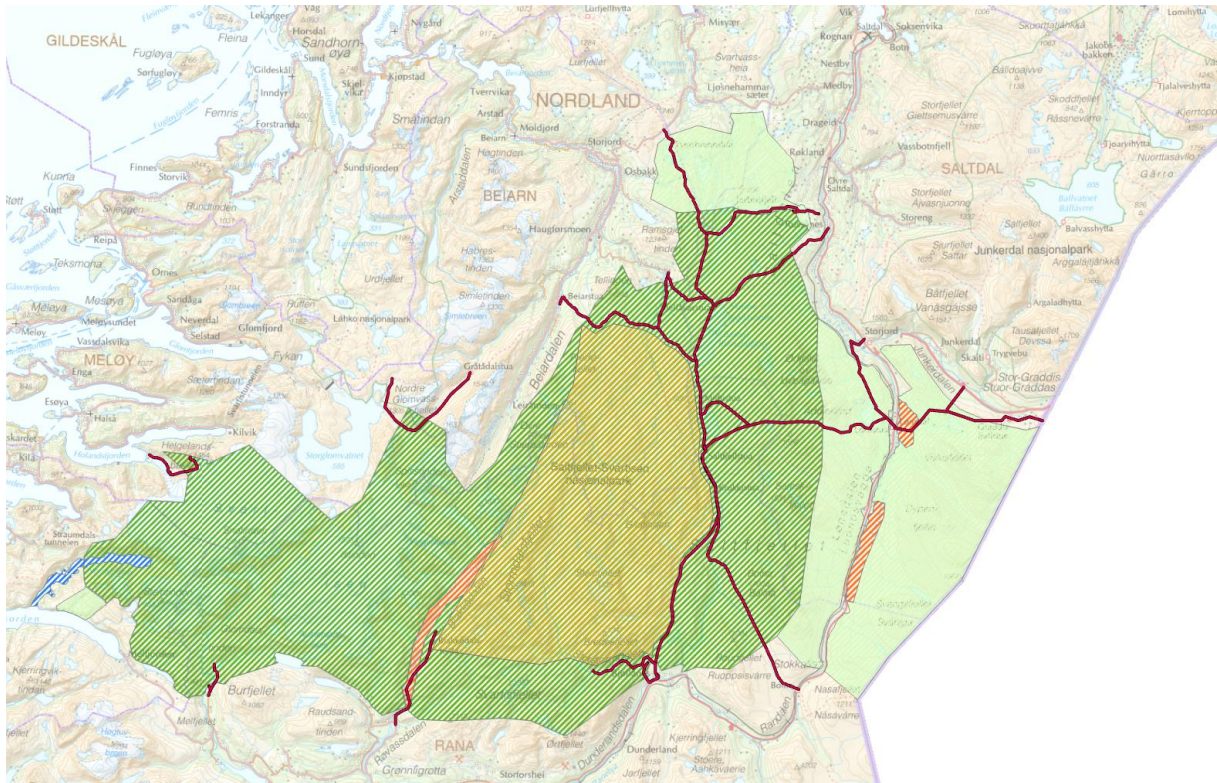
Bruk av hundespenn bør også begrenses til Nordlands- og Telegrafruta, med hensyn til vinterbeiter og fjellrev. Ferdselsformer som ikke skjer til fots må ha særskilt tillatelse dersom dette kan forstyrre fjellrev eller påvirke dens livsbetingelser, innen biotopvernområdet for fjellrev. Vi vurderer at hundespenn gjennom en del av fjelldalene på Saltfjellet vil falle innenfor dette. Nærmere retningslinjer vil bli beskrevet i forvaltningsplan, men inntil videre bør hundespenn henvises til Steindalen eller Tespdalen for å ikke forstyrre fjellrev.

3.2.4 Reindrift

Verneområdene på Saltfjellet er helårsbeiter for tamrein. Saltfjellet reinbeitedistrikt ser store utfordringer knyttet til sekundære effekter av økt fokus på nasjonalparker, økt tilrettelegging og mer besøkende. De største utfordringene knyttes til turer på våren inn mot reinens kalvingsland. Som tiltak i besøksstrategien bør det kartlegges muligheter for å regulere ferdsel inn i deler av Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark fra midten av april (etter påske) til ut juni.

På denne måten sørge for at reinen får ro i kalvingsperioden, som igjen gir en økt robusthet utover sommer, høst og ikke minst påfølgende vinter. Dette kan igjen gi muligheter for økt tilrettelegging og kanalisering av besøkende i ytterkantene av området, samt langs Telegraf- og Nordlandsruta.

Innenfor skravert område i kart skal det ikke legges til rette for nye aktiviteter som kan medføre økt ferdsel mellom 1. mai og 1. juli.

Figur 39 Eksponert stinett sammen med skravert område hvor målet er å redusere ferdsel på våren. Tiltakene for å nå dette målet må kartlegges nærmere.

3.2.6 Kommersiell bruk

Den kommersielle merkevaren for Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark kan tas i bruk av lokale bedrifter som på sitt vis har tilknytting til nasjonalparken eller randsonen, men må høre hjemme i en av de seks kommunene som har arealer inn i nasjonalparken. Det forutsettes at de bedriftene som eventuelt bedriver aktiviteter i disse områdene har tett dialog med forvaltningsmyndighet. Organisert ferdsel som utgjør en mulig fare for å skade verneverdier må ha tillatelse. Besøksstrategien vil ikke trekke opp linjer for hva som regnes inn under dette, da det må forankres i en forvaltningsplan.

4. Tiltak

Foreløpig tiltaksliste (oppdateres fortløpende):

Etablere innfallsporter og informasjonspunkter

Se på mulige nye innfallsporter – Røkland?

Lage informasjonsbrosjyre

Opprette nettside

Gjennomgå kategori B-stier

Merke sti til Tåkeheimen (og Helgelandsbukken? ?)

Merke sti over Storpåsk og fjerne skilting over Rebbivagge.

Teste ut nye vinterløyper? Hvilke?

Sårbarhetsvurdering - Nordlandsruta og Telegrafruta

Etablere bevaringsmål for slitasje langs Nordlandsruta (styrevedtak) og Telegrafruta.

Natursti/ opprydding/informasjon/aktiviteter ved Polarsirkelsenteret

Etablere informasjonspunkt på Krokstrand

Kartlegge muligheter for å redusere ferdsel inn i kalvingsland

Stilrettelegging Bredekrunden

Utvikle en helhetlig kommunikasjonssystem for verneområdene i Midtre Nordland til hjelp for alle aktører med informasjonsbehov knyttet til nasjonalparkene.

Småbåtbrygge i Nordfjorden?

Sikring av ur mellom Tåkeheimen og Helgelandsbukken?